

মহাভারত অশ্বমেধ পর্বের অন্তর্গত
সুধন্বিবিধ পর্ব।

হরিদাস বিপ্র দ্বারা ভূনিত।

শ্রীশিবনাথ ভট্টাচার্য্য দ্বারা
প্রকাশিত।

বিহাবাড়ী,—উদ্বোধন

বণিক প্রেস,
৬১ নং মৃজাপুর ষ্ট্রীট ;
কলিকাতা।

১৯০৭।

বেচ ১/০ আনা মাথোন।

পাতনি ।

মহাভাৰত অশ্বমেধ পৰ্বৰ অন্তৰ্গত ‘~~দুখখান~~’ নামৰ এই
খিখনী প্ৰকাশ কৰা গল। অতি প্ৰাচীন কালৰ লিখা দুখনী
পূৰণা পুথি চাই ইয়াক বহুত কষ্টেৰে তুলিলোঁ। সেই দুয়োখন
খিৰ আখৰ ইমান অস্পষ্ট যে মাতিবলৈকে টান, অনেক ঠাইত
খৰ্চ কৰিব নোৱাৰি যেনে আছে তেনে ৰাখি দিছোঁ। কোনো
কনো ঠাইত নিজৰ ধাৰণা অনুসাৰে পদ পূৰ্ণ কৰিয়েই দিছোঁ।
এই দৰে বঢ়া-টুটা অপৰাধ বহুত হৈছে ॥ “নোহোৱা মোমাইত
কে কণা মোমাই ও ভাল” ইয়াক ভাবি, পূৰণী পুথি খনী
একেবাৰে লোপ নোহোৱাকৈ কোনোমতে প্ৰকাশ কৰিলোঁ।
ঢা-টুটা দোষ পাঠক সকলে ও অলপ অলপ গা পাতি লব;
অকল দুখীয়া পণ্ডিত ছটাৰ ওপৰতে নেপেলাব। কাৰণ, কেবা
ঠাইতো বিচাৰি ভাল পুথি নেপালোঁ। যাহা হ’উক, সকলোৰে
পৰা যেন অলপ উৎসাহ পাও এই আশা।

শক ১৮২৩

তাৰিখ ১০ শাৰণ।

}

শ্ৰীশিৱনাথ ভট্টাচাৰ্য্য,

ডিব্ৰুগড়।

শ্রীশ্রীকৃষ্ণায় নমঃ

হবে কৃষ্ণ হবে কৃষ্ণ কৃষ্ণ কৃষ্ণ হবে হবে,
হবে বাম হবে বাম বাম বাম হবে হবে ॥

সুখস্বাবধ পর্বে ।

পদ ।

জয় জয় দৈবকী নন্দন দয়াময় ।
ব্রহ্মাহনে চিস্তি কবে চরণত সেৱ ॥
লক্ষ্মী সবস্বতী, গোবী ছ্যোক সন্তোষ ॥
গণেশ দেৱক বন্দো নধৰিণা দোষ ॥
প্রণাম কৰোঁতো নাৰায়ণ ভূমীকেশ ।
স্বৰ্গলোকে অনাদি মৰ্ত্যাত গোপবেশ ॥
নবরূপে পৃথিবীৰ খণ্ডিলাঙ্গ ভাৰ ।
কৃষ্ণ অৱতাৰক মোহোৰ নমস্কাৰ ॥

[২]

জৈমিনি বদতি কথা অশ্বমেধ পৰ্ব ।
 পুণ্যবাঢ়ে পাপ হৰে গুছে কলি গৰ্ব ॥
 ইহেন ভাৰত কথা পৰম মঙ্গল ।
 গুনিয়োক সৰ্বজন মহা কোতুহল ॥
 ভাৰত পঢ়ন্তে দিবা আন কথা পাতে ।
 জানিবা গঙ্গাৰ তীৰে কপিলাক কাটে ॥
 গুনা সভাসদ সবে ভাৰতৰ পদ ।
 বাম বাম বোলা সবে গুছোক আপদ ॥

ছবি ।

ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰ অশ্বমেধ আৰম্ভিল,
 জ্ঞাতি বন্ধু আদি পাঞ্চ ভাই ।
 শুভক্ষণ বেলা চাই, কৃষ্ণৰ আজ্ঞাক পাই,
 হয় মেলি দিলা সেহি ঠাই ॥
 দেখিলে বিশ্ৰুতি হয়, সৰ্বলোকে জয় জয়,
 পৃথিবী আকাশে ঝোড়া চলে ।
 বীৰগণে চলে বেড়ি, হাতে ধনুশৰ ধৰি,
 চায়াৰ ভিতৰে প্ৰবেশিলে ॥
 ঘোড়াৰ লগত যায়, কুন্তী স্তূত ধনঞ্জয়,
 হস্তি ঘোড়া চলে যত যত ।

কামদেব আদি কবি, সবে বুদ্ধিমন্ত বীৰ,
আনো বীৰগণ অসংখ্যাত ॥

ভদ্রাবতী পুৰীখান, দেখিলেক বিদ্যমান,
কি কহিবো তাহার মহিমা ।

স্ববর্ণ বজ্রত হীরা, প্রবাল মুকুতা বজ্র,
মাণিক্য নাহিকয় সীমা ॥

সর্বোববে বাজ ঘাট, হাটিয়াবি বাজ বাট,
ঠাই ঠাই পসার সমার ।

বলিয়া পটিয়া তেলি, সূতার কমার মালী,
আনো প্রজা আছে বহুতর ॥

গড় প্রাক্ষি বহুতর, শিলাচয় কবি দূর,
বান্ধি আছে দেখি বিদ্যমান ।

ভবাবত সিংহধ্বজ, ঐবাবত সমগজ,
বথ চলে বায়ুর সমান ॥

সুন্দরী যুবতী নাবী, বৃদ্ধকো মোহিতে পারি,
অলঙ্কারে সুমণ্ডিত গার ।

স্তন যৌবনর ভার, উফরি পৰিব ডবে,
ধীর ধীর কবি কাচে পার ॥

সুন্দর পুষ্কংগণ, বিদ গদ সুশোভন,
রূপে কামদেব, সমতুল ।

সুভার কঠিন কব, অস্ত্রে শস্ত্রে ভয়ঙ্কর,
শিবে ধরি নিৰ্ম্মালা যে ফুল ॥

3

হৰিক শ্ৰবিনা মনে, বিপ্ৰ হৰিদাসে ভণে,
নিবন্তৰে বোলা বাম বাম ॥

পদ ।

জৈমিনি বদতি গুনিয়োক জন্মিজয় ।
ভদ্রাৱতী নগৰত চৰি ফুৰে হয় ॥
যজ্ঞৰ ঘোড়াক দেখি কতো আনে ধৰি ।
হংস ধ্বজ ৰাজাক দিলেক আগ কৰি ॥
ঘোড়াৰ কপালে স্তব্ধৰ পত্ৰ থান ।
পণ্ডিত সকলে তাক কৰিলা ব্যাখান ॥
শ্ৰীশ্ৰীস্বৰ্ণমল হস্তীনা পুৰত ।
ভাৰতে উত্তম জন্ম লভিল জগত ॥
ধৰ্ম্মৰাজা সুধিষ্ঠিৰ পাণ্ডুৰ নন্দন ।
মহা মহা ৰাজাগণে কৰয় বন্দন ॥
কৃষ্ণৰ চৰণে অশ্বমেধ আৰম্ভিলা ।
ধনঞ্জয় ভাতৃক লগতে বক্ষা দিলা ।
অতি মহাবীৰত্বে লেখিল দস্তভাৱে ॥
ঘোড়াক ধৰোক যাৰ বল আছে গাৱে ।
পাণ্ডুৰ নন্দন ধনঞ্জয় মহাবীৰ ।
ঘোড়া আনিবন্ত তাৰ ছেদিবন্ত শিৰ ॥
ধৰিব নোৱাৰে যেনে ফেৰে লৈয়া আশেটে ।
আগবাঢ়ি বৰোক নগৰ নতু পাসে ॥

ପଛ ପଢ଼ି ପଞ୍ଜିତେ କହିଲା ନୂପତିତ ।
 ଶୁନି ହଂସଧବଜର ନସହେ ଆବ ଚିତ ॥
 ଘୋଡ଼ାକ ଧରିବୋ ତାର ଭାଙ୍ଗିବୋ ବୀରହ ।
 ଅର୍ଜୁନକ ଜିନି ନଈ କରିବୋ ସୁବହ ॥
 ଆମାର ଜାନିବା ଆଜି ବିଧି ସୁପ୍ରସନ୍ନ ।
 ଅର୍ଜୁନର ଲଗତ ସାଙ୍ଗାତେ ନାବାୟନ ।
 ବିଧି ମୋର ସୁପ୍ରସନ୍ନ ଭୈଳ ଆସି ଆଜି ।
 ଅର୍ଜୁନକ ଜିନି ଗୋବିନ୍ଦକ ଆନୋ ସାଜି ॥
 ଯି ଥାନେ ଅର୍ଜୁନ ସେହି ଥାନେ ନାବାୟନ ।
 ବତାସ ସହିତେ ଯେନ ଏକତ୍ର ଗଗନ ॥
 ବୃଦ୍ଧ ଭୈଳୋ ମହି ସୁମବସ୍ତେ ହରି ହରି ।
 ପ୍ରତ୍ୟେକେ କୃଷକ ଦେଖିବୋହୌ ନେତ୍ର ଭରି ॥
 ଜୈମିନି ବଦତି ଶୁନିଯୋକ ଜନ୍ମିଜୟ ।
 ଏହିବୁଲି ହଂସଧବଜ ଧରିଲେକ ହୟ ॥
 ସମଦଳେ ବଞ୍ଚେ ଆଗ ବାଢ଼ି ଗୈଲା ଚଳି ।
 ସନ୍ତାପି ହାଜାର ସେନା ଚଳିଲା ଆକଳି ॥
 ବେହ ପାତି ସାରଧାନେ ଥାକିଲେକ ବାଜା ॥
 କୃଷକ ଦେଖିବୋ ବୁଲି ବଞ୍ଚ କରେ ପ୍ରଜା ॥
 କତେକ କହିବୋ ଆବେ ସେନାର ପ୍ରମାଣ ।
 ତାକ କହୋ ଜନ୍ମିଜୟ ଶୁନା ବିଦ୍ୟମାନ ॥
 ଅଶ୍ବମେଧ ପର୍ବ ହରି ଦାସ ନିଗଦତି ।
 ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୋର ହରି ପଦେ ହୌକ ମତି ॥

শুনা সভাসদ সবে ভাৰতৰ পদ ।
 বাম বাম বুলিতৰা সংসাৰ আপদ ॥

তুলসি ।

ময়নন্দ গজ, অলঙ্কাৰ সাজ,
 গল মাজে বীৰ ঘণ্টা ।
 লোহাৰ ডাঙ্গক, মুণ্ডত ধৰিয়া,
 পৰ্শ্বত সমান চৰা ॥
 এথৰ উপৰে, আগত সাৰথি,
 পাচত বৰ যজ্ঞাৰ ।
 কাঞ্চন মুকুতা, বহুবিবৰ্চিতা,
 এক শত হীৰাহাৰ ॥
 আদিত্য সন্মান, লক্ষ হয় যাব
 বায়ুত অধিক গতি ।
 যবত যে পাইক, তিনি অস্ত্রবৰ,
 যুদ্ধত বৰ পিৰীতি ॥
 এতেক মিলিয়া, যতেক পাইক,
 একেলগে কৰোঁ লেখা ।
 হেনয় সন্ততি, লক্ষক কটক
 আগুৱাই দেখা দিলা ॥

একৈক লক্ষত, একো অধিকারী
 দেবক জিনয় বণে ।
 পাণ্ডবী সেনাক, কটাক্ষো নকবে,
 আগ ভৈলা বঙ্গমনে ॥
 সবাতো অধিক, চাৰি গোটা বীর
 বুদ্ধিবলে আতিশয় ।
 সমুখে অগতি, কৃষ্ণ-শত্রু লোক,
 যুদ্ধক নকবে ভয় ॥
 সুবল সুবথ, সুম, সুদৰ্শন,
 সুধৰ্ম্ম সবাতো বলী ।
 যাহার প্রহাৰে, নাহিকে নিস্তাৰ,
 বেহ ভেদি যাই ছলি ॥
 হেন মতে যাবে, হংসধ্বজ চলে,
 পাণ্ডবী যুদ্ধক ছলে ।
 কটকৰ বোল, শুনি ঢাক ঢোল,
 যেন মেঘগণ গাজে ॥

পদ ।

যুদ্ধক প্রবন্ধে প্রজ্ঞা কৰে কোলাহল ।
 হল হল আন্দোল যে প্রজ্ঞাৰ বঞ্চাল ॥
 বাহুতে ঘোড়াত উঠি বেগে দেই ছুটি ।
 আগ পাচ কৰি সেনা চলে লক্ষ কোটি ।

বাম হাতে আৰণ ধৰিয়া শৰলহেঁ ।
 উলস মালস কৰি খাণ্ডা নচুৱাৰে ॥
 কৃষ্ণক দেখিবো বুলি মনে কোঁতুহল ।
 আমাৰ হৈব আজি জন্মৰ সাক্ষ্যল ॥
 দশে পাঞ্চে মিলি আসি বজাৰে চাপৰি ।
 জয় নাৰায়ণ বুলি হাসে বিজ্ঞপাৰি ॥
 তাক ঢোল মৃদঙ্গ বজাৰে শাণ্ডি আলি ।
 একজন ওজা হৰে আৰ সৰে পালি ॥
 সকলো প্ৰজাৰ বঙ্গ ঢঙ্গ অতিৰেক ।
 কৃষ্ণক দেখিবো বুলি নাচয় প্ৰত্যেক ॥
 হংসধ্বজ মহাৰাজা আতি বুদ্ধিমন্ত ।
 বলে বিদ্যে বচনে সবাকো তুষিলন্ত ॥
 আক অদভূত কৰ্ম্ম কৰি মহাৰাজ ।
 গজ স্বৰ্ণে চৰিয়া ফুৰিলা সামৰাজ ॥
 যুবা বৃদ্ধ শিশু আৰু আছে যত যত ।
 পাণ্ডবী যুদ্ধক লাগি আসোক সমন্ত ॥
 এনয় আদেশে নাসে পুত্ৰ ভ্ৰাতৃচয় ।
 সত্যে সত্যে মাৰিবোহেঁ তৈলত পেলায় ॥
 তাম্ৰজকা উপছায়া গোটে নিয়া তৈল ।
 অগ্নিজালি তপ্ত কৰিলেক কোঁতুহল ॥
 গিৰ গিৰ শব্দ শুনয় ঝাত ঝাত ।
 প্ৰাণান্তিক শাস্তি কৰি মাৰিবোহেঁ তাত ॥

হেন যেবে আদেশ কৰিলা নৰেশ্বৰ ।
 হুন্সুতি বজায়া জনাইলন্ত নিবন্তৰ ॥
 স্ত্রী সবো আসিলা বাজাৰ আজ্ঞাপালি ।
 গোবিন্দ আসিব বুলি চাহন্ত নিহালি ।
 বৰ বৰ গৃহে চড়ি চান্ত নাৰীলোকে ।
 অৰ্জুনৰ সেনা চানি আছে জাকে জাকে ।
 ৰোগ ব্যাধি নাহি পতিব্রতা ধন্য ফলে ।
 ষাঠী আশী বৰিষ যুবতী কান্তি জলে ॥
 নপকয় কেশ নলবয় দাস্ত তাৰ ।
 পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ যেন বদন আকাৰ ॥
 ইজনী সিজনী বোলে কোন গোট হৰি ।
 আউৰ জনী দেখাৰে আগুলি তৰি তৰি ॥
 শ্বেত চাৰি গোটা ঘোড়া দেখা বথ খান ।
 বথ জেঠি উপৰে বানৰ হনুমান ॥
 কৃষ্ণ কলেশ্বৰ কুন্তী সূত ধনঞ্জয় ।
 তাহাক গোবিন্দ বুলি জানিবা নিশ্চয় ॥
 আউৰ জনী বোলে হেৰা সখি শুন শুন ।
 দৈৱকীৰ সূত হৰি সমৰে নিপুণ ॥
 নীল মেঘ বৰ্ণ যেন শৰীৰ সূঠান ।
 ভালেতো মোহিলে গোকুলৰ নাৰীগণ ॥
 শ্ৰীমন্ত পুৰুষ দেখি দয়ালাগে আতি ।
 কত পুণ্য কৰিলেক গোৱালিনী জাতি ॥

দেখ তোৰ স্বামী গোবিন্দক ধাই যাই ।
 একৰ দোষত যেন সবে তল যাই ॥
 তোৰ শাস্তী পুণ্য দেখি মোৰ লাগে লাজ ।
 ঝাস্ত কৰি ঢঙ্কাই সমাজৰ কৰোঁ বাজ ॥
 আল কৰি নকৰিবা আন কাণ মন ।
 অৰ্জ্জুনৰ ঘোড়া দেখি আতি বিতোপন ॥
 আমাৰ কটক সবে ধৰিবাক যাই ।
 হুই দৰো সন্মুখে আছন্ত বাট চাই ॥
 ঠৈমিনি বদতি শুনিয়েক নৃপবৰ ।
 এহি মতে নাৰী সবে কহে নিৰন্তৰ ॥
 আৰু শুনিয়েক যেন কথা গুৰুতৰ ।
 হংস পুৰোহিত আছে অতি তনু পৰ ॥
 তেঁহো যাক বিহে তাক দণ্ডন্ত নৃপতি ।
 পণ্ডিত চতুৰ ৰাজা দ্বিজত ভকতি ॥
 এক দিনা ৰাজা ভায়েকৰ দোষ পাই ।
 হংস পুৰোহিত স্থানে পুচিবাক যাই ॥
 কি দণ্ড কৰিবো বুলি পুচে মহাবলী ।
 অগনিত ঘৃত যেন হংস গৈল জলি ॥
 ভাত পুত্ৰ নদণ্ডয় দণ্ড কৰে পৰে ।
 থাকিবাক যোগ্য নোহে পাপীষ্ঠৰ ঘৰে ॥
 এহি বুলি হংস যে লিখিত হুই ভাই ।
 ক্ৰোধ কৰি ৰাজ্যৰ আগত চলি যাই ॥

ক্রোধিলন্ত শুক হেন কহিলা রাজ্যাত ।
 ভায়েকৰ কাটিলন্ত দুই খান হাত ॥
 হেনয় প্রচণ্ড হংসধ্বজ নৃপবৰ ।
 তৈল কুণ্ড নিৰ্ম্মিলন্ত সমৰ ভিতৰ ॥
 দুই শত মনুষ্যে নিলেক সাক্ষীকৰি ।
 বণ মধ্যে থৈল নিয়া তৈল ভৰি পুৰি ॥
 শতেক মনুষ্যে খানিলেক জ্বালি গাঁত ।
 ডেকা পুষ্কৰিণী যেন দেখিয়া সাক্ষাত ॥
 পথালি পঞ্চাশ হস্ত দীৰ্ঘে সহস্ৰেক ।
 গিৰ গিৰ শুনি তাত অগ্নি শবদেক ॥
 সাগৰৰ ঢৌ যেন উৰ্ম্মিৰ আন্দোল ।
 তৈলৰ আশ্ফালে হুণ্ডনয় মাত বোল ॥
 উভয় সেনাৰ মাজে শাস্তি বিপৰীত ।
 শুনন্তে লাগয় ডৰ দেখি ভয়ে ভীত ॥
 রাজ শাস্তি শুনি নগৰৰ যত প্রাণী ।
 ভয়াতুৰ হৈয়া সবে আসিলেক চানি ॥

দুলবি ।

ଝୈମିନି ବଢ଼ନ୍ତି, ଶୁକ୍ରା ଉନ୍ନିଜୟ,

বাহ্যৰ গুনিয়া দণ্ডি ।

নগৰ যাজ্ঞত, কেহো না থাকিল,

ବାଜ୍ରାବ ବାକ୍ୟ ନଥନ୍ତି ॥

ଅଧ୍ୟକ୍ଷା କୁମର, କାମେ ବିଦ୍ୟାଧର,

চাৰি কুমৰত ছোট।

বলে পরাক্রমে, যমর সমান,

ত্রিভুবনে বীৰ গোট ।

অদ্বৈত শাস্ত্রত, সবাতে পାର্গত,

বয়সে হোৱা কুৰি।

যুদ্ধ কাছে কাছি, অন্ত লৈয়া বাছি,

কবে ধনু শব ধবি ॥

পঞ্চ পুত্র তার, নৃপতি রাজার,

सवातता अधिक नम्रा ।

কপে কামিদেব, সমনোহে কেব,

अति सुकृपाय काष्ठा ॥

অভ্যন্তরে গৈয়া, মাঝে প্রণামি,

করযোবে বুলিলেক ।

પા ૭૧૦ સુકુક, ઠલિ યાંઈ માવ

অন্ন যাত্ৰা দিয়া মোক ॥

অৰ্জুনক জিনি, হৰিক আনিবো,
 দেখাও মোৰ বীৰত্ব ।
 গোবিন্দৰ সখি, বীৰ ধনঞ্জয়,
 গুছাও তাৰ মহত্ব ॥
 তোমাৰ চৰণ, শিৰোগত কৰোঁ,
 হুৰ্ক্ষাকত দিয়া মাথে ।
 খণ্ডোক বিচিনি, শত্ৰুগণ জিনি,
 আসিবোহঁ অব্যাহতে ॥
 জননী বোলয়, পুত্ৰ যে সুধবা,
 বায়োক সমৰে সাজি ।
 দ্বন্দ্বিত হৰিক, যতনে আনিবা,
 নালাগে তুৰঙ্গ বাজি ॥
 ষাতি দিনে অৰো, দেহ নাৰায়ণ,
 প্ৰত্যেকে দেখো নয়নে ।
 একো কালে বাপু, এৰিয়া নাসিবি,
 ধৰি আন মোৰ স্থানে ॥
 প্ৰাণক লাগিয়া, বিষুখ মুহিবি,
 হাসিবেক সৰ্বলোক ।
 এইৰ পুতেকে, যুদ্ধ হাবিলেক,
 নিন্দা কৰিবেক মোক ॥
 পলাইবাক কৰি, সমৰণে পৰি,
 অখণ্ড স্বৰ্গক পাই ।

ভঙ্গোৱাৰ পিঠি, নৱ হাত মান,
 বন মাজে হুলুকাই ॥
 উত্তম কুলত, জনম লভিলা,
 জানস সকলো ধৰ্ম্ম ।
 প্রজাক পালিব, শত্ৰুক জিনিব,
 ক্ষেত্ৰিয়ৰ হেন ধৰ্ম্ম ॥

পদ ।

মুখয়া বোলয় মাৰ নকৰিবা ভয় ।
 সবে মান্য সাধিবোঁ বধিবোঁ ধনজয় ॥
 গোবিন্দ চৰণ বিনে মোৰ নাহি গতি ।
 আক তযু গৰ্ভে মোৰ হৈয়াছে উৎপতি ॥
 প্ৰাণে নমৰিবো ভক্ত নেদিয়োহোঁ যুঝি ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ শিখিবাৰ থৈছো মানেশ্বৰি ॥
 মাৰক প্ৰণামি বীৰে যুঝিবাক গাই ।
 দুৰ্জয়াক্ত ধৰি মাথে বহিনী বিনাই ॥
 বোণে দদা তুমি সমৰক যাহা প্ৰতি ।
 বণ জয় হোক মুহিবেক ভক্ত গতি ॥
 তোমাসাৰ বণ ভঞ্জে স্বস্তবৰ ঘৰে ।
 বেড়ি হাসিবেক মোক ননন্দ দেৱৰে ॥

হেন জানি দদা তুমি চিত্ত দৃঢ় কৰি ।
 সম্মুখে যুঝিবা ক্ষেত্ৰিগৰ ধৰ্ম্ম ধৰি ॥
 জনায়্য সবাকৈ সমৰক চলি যাই ।
 প্ৰভাৱতী কুমাৰী আগতে মিলিলেই ॥
 সূৰ্য্যৰ পাত্ৰত লৈলন্ত দুৰ্ব্বাক্ষত ।
 স্তনত কঙ্কম দিলা অঞ্জন নেত্ৰত ॥
 কুণ্ডল ঘসাই শৰীৰক প্ৰকাশন্তি ॥
 চন্দ্ৰৰ ৰোহিণী যেন অধিক জলন্তি ॥
 দশ গুণে জলে কাস্তি এদিনাতো কৰি ।
 কটাক্ষে স্বামীৰ মুখ চাহন্ত সুনন্দী ।
 কন্যায়ে বোলন্ত প্ৰভু যাত্ৰা সুমঙ্গল !
 বণ জয় হোক জিনিয়োক পৰ দল ॥
 গোবিন্দক ধাৰে যাহা তাকে নেদো হাক ।
 কিন্তু এক পুত্ৰৱতী কৰিয়ো আমাক ॥
 প্ৰথম ঘোবন মোক জানাহা আপুনি ।
 অশুচি আসিয়া শুচি তৈলোঁ ঋতু মানি ॥
 ব্ৰত ভঙ্গ নোহোক দিয়োক ঋতু দান ।
 তেবেসে তোমাৰ প্ৰভু হৈবেক কল্যাণ ॥
 হৰিৰ শৰত হৈবে অৱশ্যে দুৰ্গতি ।
 পৃথিবীত তমু আবে নঠৈল সম্ভতি ॥
 অপুত্ৰিনীজনৰ জীৱনে ধিক কাৰ্য্য ।
 নাথাকিল পুত্ৰ যাৰ পৃথিবীৰ মাজ ॥

গোবিন্দৰ শৰে হৈব তোমাৰ মুকুতি ।
 অপুত্ৰিনী হৈয়া মই যাইবো অধোগতি ॥
 ত্ৰিহবি অৰ্জুন হুয়ো নব নাৰায়ণ ।
 অৱশ্যে তান হাতে হৈবেক মৰণ ॥
 যদি কদাচিত্তে তুমি হোৱা বণ জয় ।
 অৰ্জুনক জিনিয়া আনিবা তেবে হয় ॥
 হেন জানি তুমি কেন যাহা আগ বাঢ়ি ।
 যেনে তেনে কেশৱে তুৰঙ্গ নিবে কাঢ়ি ॥
 মুহিবা বুলিবা তুমি গোঁসাইক দেখিবোঁ ।
 মুকুতি পদক মই সাধিয়া মৰিবোঁ ॥
 তোমাৰ আমাৰ একে পতিব্ৰতা ধৰ্ম্ম ।
 ই কাৰ্য্যক লাগি ভাল নেদেখোঁহোঁ ধৰ্ম্ম ॥
 তুমি এৰিলাতে মই মৰি যাবো আগে ।
 স্ত্ৰী বধ পাতকে তোমাত তেবে লাগে ॥
 তুমি মোৰ পাতকে নাপাইবা মোক্ষ স্থান ।
 স্বৰ্গক নাপাইবা প্ৰভু কহো বিদ্যমান ॥
 পুত্ৰ কৰ্ম্ম কৰি তুমি বণে চলি যাহা ।
 হুই কুল বন্ধা কৰি কল্যাণক পাহা ॥
 সুধৱা বোলয় শুনিয়োক প্ৰাণেশ্বৰী ।
 আমাৰ নগৰে আসি আছে দেৱহৰি ॥
 তাহান বাৰ্ত্তাক পাইয়া বাপৰ নিগ্ৰহ ।
 কাহাৰ শক্তি আছে থাকিবাক গৃহ ॥

আগে য়েবে তোমাৰ হৈলেক ঋতু স্নান ।
 বাপত মেলানি মাগিছিলো হস্তে দান ॥
 আবে প্রাণেশ্বৰী তই নপাত বিঘিনি ।
 কৃষ্ণক আনিবো বণে অৰ্জুনক জিনি ॥
 বুলিলাহা এতিস্কণে দিয়োক শৃঙ্গাৰ ।
 দিবা ভাগে দোষ হবে তোমাৰ আমাৰ ॥
 প্রভাৰতী বোলন্ত শুনিয়ে প্রাণপতি ।
 নিন্দা কাৰ্য্যে হোৱে জানা দিবা ভাগে ৰতি ।
 এক গোটা কথা আমি পুচোহো তোমত ।
 তাহাৰ নিৰ্ণয় আবে কহিয়ে আমাত ॥
 এক দিনা ভৈল আসি ব্ৰত একাদশী ।
 ভাৰ্য্যাৰ যে ঋতু স্নান সেহি দিনা আসি ॥
 কোন কাৰ্য্য কৰে প্রভু কাক পৰিহৰি ।
 পিতৃ মাতৃ ছহস্তৰো ভৈল সান্বৎসৰী
 পিতৃ শ্রাদ্ধে অৱশ্যে ভোজন ভৰপুৰ ।
 একাদশী ব্ৰত অনুক্ৰমে হয় দূৰ ॥
 ঋতুকালে শৃঙ্গাৰ ভাৰ্য্যাৰ যাই পাশ ।
 অন্যে অন্যে তিনি কৰ্ম্ম তিনিত বিনাশ ॥
 বেদতো শাস্ত্ৰতো থৈলা ঈশ্বৰে বথানি ।
 সজ্ঞাত নোযোৱা য়েবে চাহা পুথি থানি ॥
 সূধৱা বোলয় শুনিয়েক প্রাণেশ্বৰী ।
 এতেক সঙ্কেত জানিলাহা কেন কৰি ॥

ଦଶମୀ ଦିନାର ପରା କৰିବ ନିୟମ ।
 শেষ বেলা ଡିଲେ ତେବେ କৰିବ ଭୋଜନ ।
 ଏକାଦଶୀ ବ୍ରତ ଦିନା ସଂକଳ୍ପକ କର ।
 ଆନ ଏବି ଏକଚିତ୍ତେ ଅବିବେକ ହରି ॥
 ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସନ୍ତୋଷମାନେ କର ଏକ ସ୍ନାନ ।
 ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବେଳାତ କରବେକ ପିଣ୍ଡଦାନ ॥
 ଭୋଜନ କରବେ ଅଭୋଜନ ପୁନଃପି ।
 ଥାକିବ ଗୋବିନ୍ଦ ନାମ ହରି ହରି ଉପି ॥
 ବ୍ରହ୍ମ ବଧ ପାତକ ଅବଶ୍ୟ ହୁ ତତ୍ତ୍ଵେ ।
 ନିଶାକାଳେ ଶୁଦ୍ଧାର କରବେ ମହାବତ୍ତ୍ଵେ ॥
 ତିନିଯୋ କାର୍ଯ୍ୟାତ ନପବୟ ତିନି କର୍ମ୍ମ ।
 ଆତ କିଛି ପ୍ରାଣେଶ୍ଵରୀ ନହରେ ଅଧର୍ମ ॥
 ଶୁଦ୍ଧାର କଟାକ୍ଷତ ମଧୁର ବଚନେ ।
 ଉତ୍ତମେ କନ୍ୟାକ ପୀଡ଼ିଲେକ କାମଦାନେ ॥
 ଶୁଭର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ଗୋଟି ଥିଲା ସେହିଥାନ ।
 କୁମରର ପାଶ ଗୈରା ଟାପିଲା ତଥନ ॥
 ଶୁଗଳ ଶରୀର ଅତି ହୋରେ ବନ୍ଧନ ।
 ଶୁଦ୍ଧ ଗଳେ କର ମେଲି ଧରିଲ ତେଧନ ॥
 ଶୁଦ୍ଧାର କାମ ଡିଲ ନାହିଁ ପରଶନେ ।
 ଚଳିତେ ନପାରେ ବୀର ପୀଡ଼ିଲ ମନେ ॥
 ହାସି ହାସି ଶୁଦ୍ଧା ମାଟି ଥିଲ ଧନୁ ।
 କର ଶୁଚାୟା ବୋମାକ୍ଷିତ ଡିଲ ତନୁ ॥

ছবি ।

হংসধ্বজ বদতি যে, শুনিযোক মন্ত্রীগণ,
 সুধবাক নেদেখোঁ সমবে ॥
 কৃষ্ণ অর্জুনৰ কথা, শুনিবৰ ভয় ভৈলা ।
 লুকাই থাকিল সিটোঘৰে ॥
 সুবথক আদি কৰি, আসিলেক নিবস্তব,
 নিৰ্কল সুধবা নপুংসক ।
 আমাৰ নগৰে জানি, আসি ভৈল চক্ৰপাণি,
 নিস্তাৰিলো সাতো পুৰুষক ॥

গোবিন্দৰ কথা শুনি, চাহিতে নাসন্ম যিবা
সিটো মোৰ প্ৰাণৰ যে বৈৰি ।

কহিবা যবন দূত, আন গৈয়া মোৰ স্ত,
বাম হাতে চলিত্বাৰ কৰি ॥

তর্জিতে বুলিবি যাই, যি স্থানত লাগ পাই,
 সূধস্বা অধম দুৰাচাৰ।

কিসক যুদ্ধক ডবে, পলাই আছস ঘবে,
অনেক কবিবি তিবন্ধাব ॥

ধৰ যাই শীঘ্ৰ বেগে, দুই হাতে ঘণ্টা লাৰি
ঘমাই আনিবি মোৰ আগে।

তপত তৈলত তাক, কদর্থিয়া মাঝিবাঁহো
আনন্দে হাসোক সামবাজে ॥

এহি বুলি হংসধ্বজ, মহাবলবন্ত চাই,
কুৰি গোট দত্ত পাঞ্চিদিল।

সুধশ্রাক আন ধরি, চল সবে শীঘ্র করি,
হেন গুনি দূত নিকলিল॥

সুধদ্রা কুম্বব বীৰ,
হাতে শব্দমু ধবি,
সাজি পাৰি উঠিল বণত ।

বাজার আদেশে যাই, দূত গৈয়া লাগ পাই,
 কাতা বুবে লগাইলেক মাত ॥

শুন তবে বাস্তবুত, যুদ্ধক নাজাস কেনে,
 বাস্তব আসেশে যাইব লাগে।

ৰাজ্যে বুলিল যেন, আমিহো কৰিবোঁ তেন,
আজি এবাইবাহা কোন ভাগে ॥

মুঠিবাহা ঘোটকত, ভূমি পাৰে চলিযোক,
লববন্তে দুতে আনে ধৰি

সুধন্বা যে কুমবৰ, ভুক ভঙ্গ নাহি কয়,
দূত সব গৈলেক ভাগৰি ॥

হুই গ্ৰহবৰ বাট, চাৰি দণ্ডে এবাইলেক
ৰাজ্যৰ আগত আনি দিলা ।

পাচে হংসধ্বজ ৰাজ্য, সুধন্বাৰ মুখ দেখি,
ক্ৰোধে যেন অগ্নি উথলিলা ॥

শুন অৰে ছৰাচাৰ, অধৰ্ম্ম বৰ্জৰ পাপ
কৃষ্ণ অৰ্জুনক নেদেখিলি ।

যেথনে অন্তৰি গৈলি, সুদা ঠাইতে আসি ভৈলি,
তই মোৰ কুলক বঞ্চিলি ॥

সুধন্বা বোলয় বাপ, নতু কৰো একো পাপ,
তোমাৰ বধূৰ ভৈল ঋতু ।

তান কাৰ্য্য সকলন্তে, কাছি পাৰি ওলাওঁতে,
এহি মোৰ বিলম্বৰ হেতু ॥

কহে হরিদাস, তেজা মায়ী পাশ,
ডাকি বোলা হরি হরি ॥

পদ ।

তৈমিনি বদতি শুনিয়োক জন্মিজন্য ।
 হেন শুনি হংসধ্বজ ভৈল মহাভয় ॥
 বোলন্ত ব্রাহ্মণে জানো খসি দিব শাপ ।
 পুছিবে পঠাই কৰিলোহো ঘোর পাপ ॥
 মন্ত্ৰীক আদেশ হেন কৰিল নৃপতি ॥
 সুধন্যক তৈলকুণ্ডে পেলায়ো সম্প্রতি ॥
 এহি বুলি নৃপতি আপুনি খেদি যাই ।
 পারে ধৰি গুৰু দুইকো আনে ওভতাই ॥
 তায়কুণ্ডে তৈলতাবে অনেক কোতুক ।
 সামবাজে চিন্তন্ত সুধন্য মৰিবেক ॥
 স্মন্ত্ৰী বোলয় শুনা সুধন্য কুমৰ ।
 শাস্তি কৰিবাক লাগে আদেশ রাজ্যৰ ॥
 দেখা তায় গোট অতি কেন বিপৰীত ।
 উথল ফুকাব শুনি মনে হয় ভীত ॥
 দুই শত মনুষ্যে অগনি লগাই তাৰে ।
 আপুনি নৃপতি মাৰে দুই গুৰু তাৰে ॥
 ঘনে ঘনে তৈল চাহি কৰন্ত পৰীক্ষা ।
 তোমাক মাৰিবে লাগি কেনে শাস্তি দেখা
 সুধন্য বোলন্ত শুনিয়োক মন্ত্ৰীবৰ ।
 মোক মাৰিবাক লাগি বজ্জ সবাহাৰ ॥

মন্দ কৰ্ম নকৰিলো শাস্তৰ যুগুত ।
 কৈলাণ কৰিব হৰি দৈৱকীৰ স্মৃত ॥
 মৰিবাক ডৰ নাহি তাহাতে পেলায়ো ।
 ঈশ্বৰৰ কেনে কৃপা সৰ্ব্বজনে চায়ো ॥
 উপজিলে একবাৰ লাগে মৰিবাক ।
 তোমাৰ ভাল হোক বেচি মাৰ মোক
 মোক মাৰিবাক লাগি সবাহাৰে বঙ্গ ।
 কটাক্ষ নকৰো নাহি মোৰ ভুঙ্ক ভঙ্গ ॥
 তৈলত পেলায়া মোক চাহা সৰ্ব্ব জনে ।
 মোক বক্ষা কৰিবেক প্রভু নাৰায়ণে ॥
 সূধনা হৰিক শ্ৰী বহ্নিত পৰিল ।
 কৃষ্ণ প্রসাদে লোম গাছো নলৰিল ॥
 হেন জানি সভাসদে তেজি আন কাম ।
 সততে কৃষ্ণৰ পাৱে কৰিয়োক ধ্যান ॥

ছবি ।

নৃপতিৰ বাক্য শুনি, স্মৃতিয়ে মনে শুণি
 কুমৰক হাতে ধৰি আনি ।
 তৈলৰ কুণ্ডৰ কাছে, হংসধ্বজ ৰাজা আছে,
 ছইপুৰোহিত মহামানী ॥

ଦିବ୍ୟ ଶୁକ୍ଳ ବସ୍ତ୍ର ଆନି, ପରିଧାନ କରିଲନ୍ତ,
ହୃଦୟତ ଶୋଭେ ହେମହାବେ ।

ଦିବ୍ୟ ଅଳଙ୍କାରେ ଗାବ, ଚନ୍ଦନ ପିଙ୍କିଲ ଆନି,
ମରିବାକ लागि ବିନ୍ଧ କରେ ॥

ଲଙ୍କକ ସେ ତୁଳସୀର ମାଳା ଏକ ଥାନି ବୀରେ,
ଆନି ତାକ ପିଙ୍କିଲନ୍ତ ଶିରେ ।

ତୁଳସୀର ମୁଣ୍ଡମାଳା ମୁখে ଆମଳଥି ଲେଲା,
କରମାଳୀ ତୁଲି ଲେଲା କରେ ॥

ହରିବର ସହସ୍ର ନାମ, ସୁବର୍ଣ କରତ ଥାନ,
ତାକ ଆନି ପିଙ୍କିଲନ୍ତ ବୀରେ ।

ମାଳଗ୍ରାମ ଶିଳା ଥାନି, ବାହତ ଧରିଲା ଆନି,
ମନ୍ତ୍ର ଜାପ୍ୟକରେ ଆବ ହାତେ ।

ମାଧବ ଗୋବିନ୍ଦ ହରି, ସୁମରନ୍ତ ବନ୍ଧ କରି,
ମରିବାକ लागि ନାହି ଚିନ୍ତା ।

ସାମବାଜେ ଚାହି ଆଛେ, ସୁଧରା କୁମର ପାଛେ,
ଉଚ୍ଚ କରି ବନ୍ଧେ ପଢ଼େ ଗୀତା ॥

ତୈଳର ଉତ୍ତଳ ବୋଲ, ହୁତୁନର ମାତ ବୋଲ,
କୁମରକ ନିଲା ତାନ ପାଶେ ।

ଆଳସତେ ବସ୍ତ୍ର କରି, ଚରଗଣେ ଚାନ୍ତ ବେଢ଼ି,
ଦେବଗଣେ ଚାହିନ୍ତ ଆକାଶେ ॥

ବ୍ରହ୍ମାଦେବ ପୁରନ୍ଦର, ହରି ହବ ବୈଷ୍ଣବ,
ଆସି ତୈଳ ତ୍ରିଦଶ ସକଳ ।

সুধয়া যে কুম্বক, তৈলত পেলায়া মাৰে,

দেখিয়া বিস্ময় মন ভৈল ॥

মাধব গোবিন্দ হৰি, শ্রীকৃষ্ণ নাৰায়ণ,

সুমবন্ত অঘাৰি দৈত্যাৰি ।

উভয় সেনাৰ মাজে, চাহি আছে সামবাজে,

তৈলত পেলাইলা ঢঙ্কামাৰি ॥

সুদৰ্শন মুখ গোট, প্রসন্ন দেখিয়া আতি,

বিকশিত কমল প্রকাশ ।

তপত তৈলত পৰি, সুমবন্ত হৰি হৰি,

কিছু দুখ নপারে তৰাস ॥

জৈনি নি বদতি বাজা, শুনিয়োক অগ্নিজয়,

জপিলন্তু দি নাম অক্ষয় ।

নৃপতিৰ কুম্বক যে, দিটো নাম সুমবয়,

তাক কহো শুনা নবেশ্বৰ ॥

দেখন্তু তপত তৈল, উথল পাণল কৰে,

প্রচণ্ড শব্দ ভয়ঙ্কৰ ।

সূৰ্য্যৰ বস্মিয়ে যেন, ভাল মন্দ নাজানয়,

অহনিতে তাপ নিবন্তৰ ॥

হেন তৈল পৰি বীৰ, শৰীৰ কসিয়া গিব,

সুমবন্ত নাম অধিকেশ ।

যন্তেক তারয় তৈল, কাস্তি যে নিৰ্ম্মল ভৈল,

অগনি নোপোড়ে লয়লাসে

ত্রাহি ত্রাহি নাবাগণ, সুধরা যে স্মরণ
 তপত তৈলত মাৰে মোক ।
 অধৰ্ম্ম শৰীৰ আৰ, মই অতি ছৰাচাৰ,
 হে নাথ বক্ষা কৰা মোক ॥
 মোহ সাগৰত পৰি, নচলয় হাত ভৰি,
 ত্রাহি ত্রাহি জগতৰ বাপ ।
 তোমাৰ চৰণে ধৰি, প্ৰণাম কৰোঁহো পৰি,
 কোন পাপে ভ্ৰম্শো এত তাপ ॥
 জীৱনক নসাধোঁহো, মৰণক নবাঞ্ছোঁহো,
 প্ৰাণ যাওক তোমাকেসে স্মৰি ॥
 ক্ষেত্ৰিকুলে উপজিয়া, মৰো মই নুযুজিয়া,
 কুণ্ঠে চাকিলে বসুন্ধৰী ॥
 আৰ এক কাৰ্ণা মই, স্মৰণে অতিশয়,
 কৃষ্ণ অৰ্জুনক নেদেখিলোঁ ।
 সুবৰ্ণ পুংগুদান, নভৈল শোণিত পান,
 ইহাৰেসে ক্ষুধা না পাইলোঁ ॥
 গাণ্ডীৰ ধনুৰ শৰে, নেভেদিলে কলৰবে,
 এতক হাসিবে সৰ্বলোক ।
 অগ্নিদাহে পুৰিমৰো, তোমাৰ চৰণে ধৰোঁ,
 নাবাগণ উদ্ধাৰিও মোক ॥
 তোমাৰ অদয়ে ধৰি, অসুৰ স্বভাৱ এৰি,
 দিব্য পাদ পদ্ম বিভূমান ।

সভামাজে দ্রোপদীক, কুকগণে নাকটাবে,
 বস্ত্র ছয়া কবিলা বক্ষণ ॥
 অনাথৰ নাথ গতি ত্রাহি ত্রাহি যত্নপতি,
 তুমি প্রভু জগতৰে বাপ ।
 সিবেলাত কুমৰক, শক্তি নাহি চাহিবাক,
 গুনস্তে দেখন্তে লাগে তাপ ॥
 আকাশত দেৱগণে চাহি আছে বক্ষমনে,
 জৈমিনি বোলয় জন্মিজয় ।
 সত্যত থাকিয়া দেখা, আপন পুত্ৰৰ বেথা,
 এবিলেক হংসধ্বজৰায় ॥
 শুনিয়েক সভাসদ, ভাবতৰ পুণ্যপদ,
 জানি এবিয়েক আন কাম ।
 কৃষ্ণক স্মৰি মনে, বাম সৰস্বতী ভণে,
 নিবন্তবে বোলা বাম বাম ॥

পদ ।

হেন স্তুতি কবিলন্ত সুধৱা কুমৰ ।
 মহাত্মাই তৈল প্রভু দেৱ গদাধৰ ॥
 কাকণা জদয় নাবাংগ অধিকেশ ।
 আপুনি তৈলন্ত দেখি তৈলত প্রবেশ ॥
 অগ্নিসম তৈল কৰে উগল পাথল ।
 সুধৱাৰ শবীৰ যে তৈলেক শীতল ॥

গ্রীষ্মকালে চন্দনে শীতল কৰে যেন ।
 অগ্নিয়ে শীতল তপ্ত তৈল পানী যেন ॥
 প্রজাগণে বেড়ি বেড়ি চাৰে ছই পাশে ।
 গৃহে চড়ি নাৰীগণে চাহন্তে তৰাসে ॥
 যতক পথিক মানে চাই চাই যাই ।
 ছই নয়নৰ নীৰ বহি বহি যাই ॥
 মনে মনে বোলয় নৃপতি কোনসতে ।
 আপোনাৰ পুলক মাৰয় অকাৰ্য্যতে ॥
 নিদাকণ হৃদয় নিষ্ঠুৰ ৰজসম ।
 কোন সতে আপোন পুত্ৰৰ ভৈল যম ॥
 এহি বুলি বৰ্ণায়া কান্দন্ত সৰ্বজন ।
 ধনু শব থৈয়া বোলে নকৰিবোঁ বণ ॥
 আজি যদি সুধন্যাক তৈলে পুৰিমাৰে ।
 আমি যুদ্ধ নকৰিলে কোনে যুদ্ধ কৰে ॥
 এহিমান শাস্তি কৰে কিছু নাহি দোষ
 এহি বুলি প্রজাগণে কৰে উদ মিন ॥
 যৰে পৰে কান্দয় আকুল নাৰীগণ ।
 বোলে সুধন্যাক শাস্তি কৰে অকাৰণ ॥
 পাত্ৰ মন্ত্ৰীসকলে ৰাজ্যক বুজুজাৰে ।
 কোমল শৰীৰ বাপু কত দুখ পাৰে ॥
 অগ্ৰে অগ্ৰে কথা কৰে কুমৰক চাই ।
 তপত তৈলত পৰি ভুক ভঙ্গ নাই ॥

হংস যেন জলয় মানস সর্বোবরে ।
 বিকশিত পুষ্প যেন ফুলি শোভা কবে ॥
 এদিনাতো কবি জলে সুধস্বাৰ মুখ ।
 সাতুৰি দুৰয় কিঞ্চিতেকো নাই হুথ ॥
 অন্তে অন্তে হাহাকাৰ কৰে সৰ্বজন ।
 আবার তুমুল কৰি কান্দে নাবীগণ ॥
 সবে নাবীগণ আসি ভৈলা এক ঠাই ।
 বোলে আশীৰ্বাদ কৰো কুমৰক চাই ॥
 আমি ঘেবে পতিব্রতা হওঁ সবে সতি ।
 আশ্বাসময়ী বিনে নাজানোহো আন গতি ॥
 আমাসাৰ বৰে জীওক সুধয়া কুমৰ ।
 জুৰাওক শবীৰ বাপু বিপাশ্বে নমৰ ॥
 এতেক বুলিল যদি পতিব্রতা নাবী ।
 কুমৰৰ কপ তেবে চাহিতে নাপাবি ॥
 দাৰসনে তাহাৰ আগত আছে চাই ।
 তপত তৈলত মোৰ পুতাই মৰি যাই ॥
 পুৱৰ সন্তাপে অতি কান্দন্ত সুন্দৰী ।
 হৃদয়ত মুষ্টি হানি আউল জাউল কৰি ॥
 চেতন হৰিল সবে কান্দন্তে কান্দন্তে ।
 মাটিত পৰিল ঢলি আননৰ হস্তে ॥
 মুছৰ্গা যাই সুন্দৰী আছন্ত কতো বেলি ।
 সেৱকিনাগণে বোলে শ্ৰাৱণ গৈল চলি ॥

চেতন লভিয়া সতী বসিল মাটিত ।
 আথাকে ধাকুৰে হিয়া নধৰয় চিত্ত ॥
 প্রভাবতী কুমাৰী ঘৰতে বসি আছে ।
 মৰিয়াওঁ বুলি তাই আসিলেক পাছে ॥
 আনিয়া লৈলন্ত পাছে স্নাত আমলখি ।
 উত্তম সিন্দূৰ আনি পিকিলন্ত শিখি ॥
 শাশুক প্রণাম কৰিলন্ত বৰ নাৰী ।
 মোহোৰ দোষত থাকি স্বামী যাই মৰি ॥
 মই কুলক্ষণী নাৰী স্নানলৈ মনে ।
 কতেক বুলিলে প্রভু নৈৰাশ বচনে ॥
 শাস্ত্রৰ সন্মতে দিয়া আছে ঋতুদান ।
 কোন বিধি চলিয়া যমক দিলা দান ॥
 শাশুয়ে মেলানি দিয়া যাওঁ সয়ন্তৰি ।
 প্রভুব লগতে কটাহতে যাওঁ মৰি ॥
 অনাচাৰি কুলক্ষণী মনে স্নানলৈ ।
 যুদ্ধক যাহন্তে মই বিধিনি পাতিলোঁ ॥
 এহি বুলি বর্ণিয়া কান্দন্ত বৰ নাৰী ।
 আকুল হৃদয় দেহা সহিতে নাপাৰি ॥
 শৰীৰৰ খসাইলা বস্ত্ৰিশ অলঙ্কার ।
 শিলাত আশ্ৰয়িলা শঙ্খ ভাঙ্গিল হাতৰ ॥
 শিশুকালে বোলে বাপে প্রভাবতী আই ।
 বিধৱা লক্ষণ তোৰ কিঞ্চিতেকো নাই ॥

মুখ পোড়া গগকে মিচাতে ধাইলে বঁটা ।
 যতন স্থখিত কিছু নাহিকর আটা ॥
 নর বয়সতে অনাইলোহো খিলিকাৰ ।
 অমৃতত বিষ যেন জানিবা আহাৰ ॥
 স্বামীৰ লগতে মই যাওঁ সয়ন্তৰি ।
 নবৰ বাহিৰ মই হৈবো কেন কৰি ॥
 স্বামীমাৰি বুলি লোকে নিন্দিব আমাক ।
 গোত্র কুটুম্বত কেন মতে ৰাখো নাক ॥
 প্রভাৱতী কান্দয় নয়নে বহে লোহ ।
 মাৱ সনে কান্দয় সুধয়া মোৰ পুহ ॥
 বহিণী কান্দয় মোৰ বান্ধৱ ভৈয়াই ।
 আনো প্রভাগণে কান্দে সুধয়াক চাই ॥
 সবে বোলে নৃপতিত কৰোহো গোচৰ ।
 আমি তেওঁৰ হস্তে মৰো জীউক কুন্ডল ॥
 কান্দয় কাতয় প্রজা ধাকুৰয় হিয়া ।
 সুধয়া মৰয় আমি কি কৰিবো জীয়া ॥
 হংসধ্বজ বাজা আক হংস পুৰোহিত ।
 সাতোৰয় কুন্ডল দেখন্তে ভয় ভীত ॥
 ত্ৰাহি ত্ৰাহি গোবিন্দ স্মৰে নিবন্তৰ ।
 বাধা কৃষ্ণ বাধা কৃষ্ণ প্রভু গদাধৰ ॥
 চতুৰ্থে কান্তি অলে বদন মণ্ডল ।
 হৃদ্য কৰণে বেন প্রকাশে কমল ॥

আপুনি ত্রৈলোক্য নাথে কৰিলেক দয়া ।
 তাহাতে লিখিত দ্বিজ দেখিলেক মায়া ॥
 হংসে বোলে মোৰ বাক্য শুনা মহাৰাজ ।
 তয়ু পুত্ৰে কুমন্ত্ৰনা কৰি আছে সাজ ॥
 তপত তৈলত দেখা শৰীৰ প্ৰকাশে ।
 আছোক মৰিব কটাক্ষত কৰি হাসে ॥
 উথল পাথল তেল থৈলেক যে মাৰি ।
 তোমাৰ পুত্ৰৰ মায়া বুজিতে নাপাৰি ॥
 উপায়ক জানোহো আনাওঁ নাৰিকল ।
 এক গোটা পেলাই পৰীক্ষা কৰো তেল ।
 নাৰিকল আনি হংস পেলাইলেক তাত ।
 দেখি কোপে কম্পমান ভৈল জগন্নাথ ॥
 হুই চক্ষু ভৈলে কণা নেদেখে বাক্ষণ ।
 অদম দ্বিজৰ আজি সৃজিবোহো মান ॥
 বৈষ্ণব সূধনা নকৰিলে মন্দ কাজ ।
 কুটকৰি পেলাই মাৰে কটাহৰ মাজ ॥
 আক বোলে অগ্নিমন্দ কুমন্ত্ৰৰ বলে ॥
 প্ৰতিকাৰ সাধিবো বোলন্ত যোগবলে ॥
 বাঘ চৰ্ম্মে বিঞ্চিয়া আছন্ত হুই ভাই ।
 নাৰিকল পেলাই আছন্ত তাক চাই ॥
 গোবিন্দ প্ৰভাৱে নাৰিকল হুই ফাল ।
 ঠাট কৰি ফুটিয়া কৰ্ণত দিলে তাল ॥

[୩୭]

ଏକ ଫାଲ ପରିଣତକ ହଂସର କପାଳେ ।
 ମୁହଁ ଘାହି ଢୁଇ ଭାଟି ପରିଣ ନିଟାଳେ ॥
 କଟୋ ଗୋଲି ଯେତେ ଲଭିଲ ଦିବ୍ୟବର ।
 ତେଁ ଶ୍ରୀ ଜାଣି ଦିଅ ସେହି ମାଂସ କରୋତର ॥
 ଆତ୍ମା ଯଦି ବଦନେ କୁସଳ କୁସଳ ।
 ତେଁ ଧର୍ମ ଯେତେ ସମ୍ପର୍କ କରୁଥାଏ ॥
 ସାଧୁ ଯେ ନିଜା ଶେଷ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ମାନବମାନ ।
 ତେଁ ଧର୍ମ ଯେତେ ସମ୍ପର୍କ କରୁଥାଏ ନାହିଁ ଅନ ।
 ସର୍ବ ଧର୍ମ ଯେତେ ଆଦି ଅଛି ତେଁ ଧର୍ମ ।
 ତେଁ ଧର୍ମ ଯେତେ ବଳି କରୁଥାଏ ଧୌମାହି ।
 ଧର୍ମ ଯେତେ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ନାହିଁ କହ ।
 ନାହିଁ ଧର୍ମ ପାପ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ନାହିଁ ॥
 ଧର୍ମ ଧର୍ମ ନାହିଁ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 ତେଁ ଧର୍ମ କରୁଥାଏ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 ବାତ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 ବାତ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ॥
 ନିଜ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 କେନ ନ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 କଟୋତ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 ଆତ୍ମା ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ॥
 ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ।
 ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ॥

উঠা উঠা বাপু তুমি সুধনা কুমৰ ।
 কৃষ্ণাজ্জুন দুইক বাপ সুখে যুদ্ধকৰ ॥
 উঠিল সুধনা বীৰ কৰষোৰ কৰি ।
 হংস লিখিতৰ পাৰে প্ৰণামিলা পৰি ॥
 বাপৰ চৰণে বীৰ নমস্কাৰ কৰি ।
 ইষ্ট দেৱ গোবিন্দক বাৰম্বাৰ স্মৰি ॥
 প্ৰণামি মাৰব বীৰে চৰণ যুগল ।
 গুৰু পুৰোহিতে দিলা অশেষ মঙ্গল ॥
 চাৰি গোটা ঘোড়াৰ সাজিল বথ খান ।
 চাহান নবাই ঘেন সূৰ্য্যৰ সমান ॥
 জৈমিনি বদতি গুনিয়োক নৰেশ্বৰ ।
 সুধনা উঠিল সেহি বগৰ উপৰ ॥
 বজ্ৰসম ধনুৰ্বান হাতে তুলি লৈল ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ সমস্তে বথত তুলি থৈল ॥
 বয়সত শিশু আৰু বিষ্ণুত ভকত ।
 অশ্বিনীকুমাৰ ঘেন দেখন্তে কপত ॥
 প্ৰজাসবে বেড়ি চায়ে নাহি কিছু ছথ ।
 দুই দলে আসি ভৈল যুদ্ধক সমুখ ॥
 গজ মদ জলে সবে ভূমিক তিয়াইল ।
 হয় ঘোড়া ধুলায়ে সমুখ ঢাকি থৈল ॥
 হংসধ্বজে বোলয় ঘোড়াক ধৰি আন ।
 ভাল কৰি ঝাখিয়োক পন্ন বেদ খান ॥

ঘোড়া ধরি আনিলেক বাজার বচনে ।
 অর্জুনক যুঝিতে সমুখ ভৈল বণে ॥
 বর বর বীরগণ গৈল আগুড়াই ।
 সুধবা সুবধ গৈল তাবা হুই ভাই ॥
 পাত্র মন্ত্রী সহিতে নৃপতি গৈলা ধাই ।
 হস্তি ঘোড়া বথী বথ সীমা সংখ্যা নাই ॥
 বাদ্য ভণ্ড শবদে পুৰিল দশোদিশ ।
 অগ্রে অগ্রে প্রজাগণে উসমিস ॥
 অর্জুন বদতি গুনিয়োক কামের ॥
 তুমি গিয়ে ঘোড়াক বাধস্তা নাহ কেব ॥
 পুত্র অনিরুদ্ধ সমে তুমি ছয়ো সাজ ।
 অশুশালা সুবনাস্থ আদি মহাবাজ ॥
 সাত্যকি যে কৃতবর্মা আক নীলধ্বজ ।
 কর্ণ শূত বৃধকেতু হোরস্তোক সাজ ॥
 গুনিয়োক সাত্যকি কৃতবর্মা অনিরুদ্ধ ।
 কোন কাল গুনিছা যাদবে ভঙ্গ যুদ্ধ ॥
 তোমার হাতত বাপে দিগন্ত আমাক ।
 প্রভাতে আমাক বুজাই বাপে দিলে হাক ॥
 ধনঞ্জয় সখি মোর প্রাণতো আচল ।
 মই ঘাইতে নপাৰো তোমরা সবে চল ॥
 প্রাণান্তিক হস্তে সখি মোক নেৰিবাহা ।
 হেন বাক্য বুলিলন্ত জগতবে নাহা ॥

হংসধ্বজ বাজা আৰু সূধৰাদি যত ।
 শিবশ্ছেদ হোক সবে তোমাৰ হাতত ॥
 তোমাৰ হাতত দিলে পুত্ৰ নাতি ভাই ।
 মোহোৰ সমান বল এসম্বাই হই ॥
 হেন বাণী শুনি পাছে কৰ্ণৰ নন্দন ।
 নমস্কাৰ কৰি পাচে বুলিয়া বচন ॥
 নোহো নোহো ধনঞ্জয় হওঁ কৰ্ণ সূত ।
 অল্প সেনা যুদ্ধিতে তোমাৰ অযুগুত ॥
 প্ৰলম্ব উতপন্ন হৰি হব দুই ।
 তুমি হও বালিমাৰ অযুগুত লই ॥
 তোমাৰ সমুখ হোও ইন্দু সূৰ্যপাতি ।
 তেবেসে তোমাৰ সঙ্গে যুদ্ধক যুগুতি ॥
 মুখৰ বতাসে ঘিৰা ভস্ম চয়া যাই ।
 বায়ব্য অগনি তাত কিসক লাগই ॥
 চক্ষু দুই চাচন্তে যে ঘিৰা সৰ্প মৰে ।
 তাক লাগি কোনে গৰুড়ক আগ কৰে ॥
 গিটো ধূলা খৰ কাৰি আন বৰিষণ ।
 তাক লাগি বৰণ আসিল কি কাৰণ ॥
 শত্ৰুৰ কটক মই তৃণ হেন মানো ।
 শিশু হই মাৰো আৰু ঘোৰা ধৰি আনো
 যমদূতে যেহেন প্ৰাণীক লৈয়া যাই ।
 বিষ্ণু দূতে পাই তাক আনে উত্তমাই ॥

বিষ্ণুৰ সেৱক মই আনিবোহোঁ হয় ।
 এহি বুলি আগ ভৈলা কৰ্ণৰ তনয় ॥
 দয়াময় অৰ্জুনে কৰিল নিৰোধান ।
 বলে দৰ্পে তুমি তাৰ সুহিবা সমান ॥
 ধনু ধৰি শঙ্খক ফুৰাও খেদি যাই ।
 সমুখে বঁা বীৰ সুধন্যক চাই ॥
 সুধন্য বোলয় কোন গোষ্ঠী এতমনা ।
 নেদেখ তোহোৰ এই চক্ষু হৈল কণা ॥
 বুকেতু বোলয় নোৱাৰ সবাসাচি ।
 অস্ত্ৰ মাংস খুৱাইবোঁ গৃধ্ৰক বাচি বাচি ।
 সুধন্যৰ বচনে সাৰথি বগ নিল ।
 জুই অনে বগ নিয়া সমুখে বাখিল ॥
 সুধন্য বোলন্ত তুমি কাহাৰ তনয় ।
 যমক আসহু ধাই নকবহ ভয় ॥
 বুকেতু বোলে শুনা সুধন্য কুমৰ ।
 পিতামহ আমাৰ জানিবি দিবাৰ ॥
 চাচান নাবাই যাৰ প্ৰচণ্ড প্ৰতাপ ।
 তাহাৰ তনয় হোন্ত যৌৱ নিষ্ঠ বাপ ॥
 মোহোৰ বিক্ৰম ত্ৰৈলোক্যত বৰশালি ।
 জগতে বথানে মোক কৰ্ণ সূত বুলি ॥
 দাতা দান পতি বুলি বথানন্ত বাক ।
 তেঁহে কৰ্ণ বাপ জন্ম দিলেক আমাক ॥

হেম গুনি সুধবাসে ছিলেক উত্তর ।
 মধুসূন্দ শ্বশি গোত্র জানিবি আমার ॥
 হংসধ্বজ মহাৰাজা হোন্ত মোৰ বাপ ।
 আজি কি সহিবি তই মোহোৰ প্রতাপ ॥
 যত মান শব তই শিখিয়া আচস ।
 মোহোৰ আগত আজি সকলো দবশ ।
 আপোনাক আপুনিয়ৈ ভাল বলি মানৈ ॥
 ভাণীমন্দ গুণা গুণ মধ্যস্থেসে জানৈ ॥
 নোহোৰ বাপৰ জন্ম কুন্তী কষ্ঠা কালে ।
 দেখিবাৰ যোগ্য নোহ চুইবে নোহ ভালে ॥
 পাণ্ডবেসে শত্রু আসি তাক কৰ সেৱ ।
 সবে মই জানোহা তুমিসে বৰ দেৱ ॥
 জন্ম উচ্চাৰন্তে ক্ৰোধ ভৈল কৰ্ণ সূত ।
 শৰ বৃষ্টি কৰিল দেখিতে অদভূত ॥
 বণধ্বজ সুধবাস কাটিল সকল ।
 এটাসেক দিল বীৰে মুখে নাদ কৈল ॥
 অশ্বগজ পদাতি কাটিল বহুমান ।
 মৰি যম ঘৰে গৈল বৃষকেতু বান ॥
 হেন দেখি সুধবা হানিল পঞ্চবান ।
 বুকৈ পৰি বৃষকেতু ভৈল মূৰ্চ্ছমান ॥
 সূতানো সাৰণি বণ কৰিলা অন্তৰ ।
 সবে বোলে বৃষকেতু ঘাই যম ঘৰ ॥

হেন দেখি ধাইলা পাছে কক্ষিণীৰ সূত ।
 মব বধৰজক যাৰ দেখি অদভুত ॥
 যাহাৰ সদৃশ ৰূপ নাহি ত্ৰিভুগতে ।
 হেন কাম সুধৱাৰ মিলিল আগতে ॥
 থাক থাক সুধৱা আৱৰ কৈক যাস ।
 যমগুৰে পঠা মাৰক মাতি আস ॥
 তোৰ প্ৰাণ মাৰিলে মাৰেমে পাইব শোক ।
 নাজানিয়া মদনে মাৰিলে মোৰ পোক ॥
 এতি বুলি মাৰিলেক কুৰিপাট শৰ ।
 সুধৱাৰ জৰায় পাশল ভিতৰ ॥
 সানখ গোটক কৃষ্ণ সূত গৈলা শালি ।
 যত অগ্নসদমানে পেলাইলা বসালি ॥
 তিনি শৰে জশাদ শু কৈলা তিনি খান ।
 তথাপিহে সুধৱাৰ নেভেদিল প্ৰাণ ॥
 সুধৱাৰ লগে আইল যত বথবৰ ।
 থঙ বঙ কৰিলেক কৃষ্ণৰ কুমৰ ॥
 বথক লাগিয়া গ্ৰহাৰিল পঞ্চবান ।
 উলটায় থৈল নিম্ন আসিবাৰ খান ॥
 কৃতবৰ্ম্মা বীৰক সুধৱা আগে দেখি ।
 নবশৰ গ্ৰহাৰি গৈলেক ক্ৰোধে খেদি ॥
 পথতে কাটিল কৃতবৰ্ম্মা মহাবীৰ ।
 সুধৱায়ে গ্ৰহাৰিল পঞ্চ গোট শৰ ॥

হংসধ্বজ স্নত শবে ঘোড়াক কাটিল ।
 অন্তৰিল কৃতবন্দী সঙ্কোচিত ভৈল
 হেন দেখি সাত্যকিব নসহয় প্রাণ ।
 ধনু ধৰি তেতিহুণে বৰিষিলা বান ॥
 তাক পঞ্চ গোটা বান হানি মহাবলী ।
 সুধন্বায়ে সাত্যকিক কৰিল বিবধী ॥
 ফুলিল পলাশ যেন দেখি হুই বীর ।
 কধিৰে দগধ ভৈল ছয়োবো শৰীৰ ॥
 শক্তি গোট ধৰি হংসধ্বজৰ তনয় ।
 সাত্যকিক সুধন্বায়ে কৰিলা প্রলয় ॥
 পীড়া পায় সাত্যকি ভৈলেক মুচ্ছমান ।
 অচেতনে পৰিলে নাহিকে শ্রুতিজ্ঞান ॥
 সাত্যকিব ভঙ্গ দেখি পলাইলা কটক ।
 সাবোণে খেদিয়া নেই যেহেন চটক ॥
 বাপ পোৰো নচাবে নচাবে প্রজা পাছ ।
 খাণ্ডা বাক কৰিয়া এৰিলে যুদ্ধ কাছ ॥
 কাট কাট কৰি প্রজা পাবয় আটাস ।
 পাণ্ডবী দলৰ ভঙ্গ ভৈল মহাত্মাস ॥
 হেন দেখি ধনঞ্জয় কুন্তীৰ তনয় ।
 বাসবৰ বীৰ্য্যে জাত বণত নির্ভয় ॥
 ধন্বৰ কনিষ্ঠ গোবিন্দৰ প্রাণ সধি ।
 ধনঞ্জয় ধাইল সাত্যকিব ভঙ্গ দেখি ॥

শ্বেত চাৰি ঘোড়া জলে ধ্বজবানবৰ ।
 হাতত গাণ্ডিৱ ধৰু লৈলা দিবাশৰ ॥
 ক্ষয় নাহি হুই তুণ পিঠীত বাকিল ।
 হেন ধনজয় বীৰ সুধম্বাক ধাইল ॥
 অল্প বয়সত তোৰ বৰ পৰাক্ৰম ।
 দক্ষিণ দিশক পঠাওঁ চাহি আস যম ॥
 ভাৰত যুদ্ধত বণ কৰিলোঁ বিস্তৰ ।
 সাম্ফল মুনিষ বাছি বব বৰ বীৰ ॥
 প্রাণান্তিক বেলাত স্মৰ ইষ্টদেৱ ।
 মই তোকে মাৰিবোঁ ৰাখস্তা নাহি কেৱ ॥
 সুধম্বা বোণয় শুনা পাণ্ডুৰ নন্দন ।
 গোবিন্দ সাধাৰি বলে জিনিলাহা বণ ॥
 আছাক অৰ্জুন তোক তিনি লোক পাৰে ।
 পলোৱাই খেদে জালোৱাই ধৰি মাৰে ॥
 আজি যে গোবিন্দ নাহিকান্ত কিকৰিবা ।
 মোহোৰ হাতৰ আজি সেন্দ্ৰেৰ নেৰাইবা ॥
 যশক লভিবোঁ মই তোহোক মাৰিবো ।
 এহি ঘোণকৰত পুনঃ বস্ত্ৰ আস্তিবো ॥
 কোৱব দলব যুদ্ধে মুনিষ যুদ্ধাৰ ।
 পৃথিৱী মণ্ডল যশ ৰাইল যাহাৰ ॥
 কোৱক মাৰি তোৰ এতমান গহ ।
 মোহোৰ হাতৰ প্ৰহানেক ভূমি সহ ॥

আজিসে তোমার আনি বুজো অভিপ্রায় ।
 কৃষ্ণ হীন যুদ্ধ দেখে জিনিয়ো আতাই ॥
 হেন গুনি জনঞ্জয় ক্রোধে গৈলা জলি ।
 তুণৰ শতেক শৰ বাছি লৈল বলী ॥
 যুৰি প্ৰহাৰিলা যে গাণ্ডিৰ ধনু'গুণে ।
 পাণ্ডুৰ নন্দন বীৰ বৰ যে অৰ্জুনে ॥
 কিৰীটিৰ শৰ আসে আকাশে প্ৰকাশি ।
 সুধন্বা কুমাৰে ছেদিলন্ত হাসি হাসি ॥
 দশ গোটা তক্ষক যেহেন নিবন্তৰ ।
 অৰ্জুনক শালি থৈল সুধন্বা কুমাৰ ॥
 ধনঞ্জয় জলি গৈল কোপে অপমানে ।
 শৰে শৰ কাটিগন্ত তিলৰ প্ৰমাণে ॥
 অগ্নি অগ্নি ধুৰিলা সবেও গৈল ডৰি ।
 সুধন্বাৰ কটক মাৰয় সবে পূৰি ॥
 সবে অককাৰ ভৈল দেখি দশোদিশ ।
 নেদেখে সুধন্বা প্ৰজা কৰে উসমিস ॥
 ঘোড়াৰ পথাক পূৰি পোৰয় চামৰ ।
 গাৱে ফিৰি ফিৰি পোৰে পথ্য যে শৰৰ ॥
 ওপৰে নুৰই পক্ষী ডৰে মৰিষাক ।
 আটাস পাখয় তংসধ্বজৰ কটক ॥
 সমস্ত সেনাৰ বস্ত্ৰে লাগিল অগনি ।
 জাহি জাহি বেংলে সবে মিলিল বিঘিনি ॥

হেনা দেখি সুধনু বরুণ অস্ত্র লৈলা ।
 গিৰ গিৰ শব্দে মেঘ দল আসি ভৈলা ॥
 অহাবিল শব যেন বিজুলি চটক ।
 সুমাইল অগনি সবে সুমাইল কটক ॥
 পাণ্ডৱী সেনাক লাগি বৰিষিবে লৈলা ।
 থৰ থৰ কাম্পে প্রজ্ঞা বৃষ্টিতে তিতিলা ॥
 বাদ্য ভণ্ড তিতি সবে ঢেপ ঢেপ বাজে ।
 হাতে পাবে কাম্পে প্রজ্ঞা যুদ্ধক নাসাজে ॥
 বাদ্য ভণ্ড কুচণ্ডি চাচৰ জোপ জোপ ।
 জুল বস্তু তিতিল ধসিল সবে তুণ ॥
 উলটি নাসয় শব তিতি আছে পাখি ।
 একোজন নোৱাৰয় মোলবাক আখি ॥
 ছৰৰো ঘেৰে তাসঘাৰ ভৈল ঘোৰ বণ ।
 অৰ্দ্ধ চক্ৰে সুধনু কাটিল ধনুগুণ ॥
 ধনুগুণ কাটিল অৰ্জুন অস্ত্ৰে হীন ।
 বোলন্ত যে হে কৃষ্ণ সুঝো তজু ঋণ ॥
 যেহি যেহি অস্ত্ৰক হানন্ত ধনজয় ।
 তাকে তাকে কাটে হংসধ্বজৰ তনয় ॥
 শবক ঘোৰন্ত বীৰে দুই পৰ মান ।
 হানিৱাক নাপাৰয় এক গোটা বান ॥
 বোলন্ত অৰ্জুনে মোৰ ঘোৰ যুদ্ধ ভৈল ।
 ভীষ্ম দ্রোণ কৰ্ণ সমে এতেক নভৈল ॥

বাসৱক যুঝি দাহ কৰিলোঁ থাণ্ডৰ ।
 সিকালতো এতেক নঠৈল পৰাভৱ ॥
 বথৰ উপৰে বীৰে এৰিলেক ধনু ।
 পাণ্ডুৰ নন্দনে কৰিলেক মহামন্যু ॥
 সূধনা বোলয় শুনা পাণ্ডুৰ তনয় ।
 মোহোৰ হাতত আজি ভৈলা মহাভয় ॥
 গহ কৰি আসিলাহা গোবিন্দক এৰি ।
 প্ৰাণ হকৰাইলা আজি মোৰ হাতে পৰি
 আপোনাৰ জীৱনত যদি আছে আশ ।
 স্মৰিয়ো কৃষ্ণ আসন্তোক তযু পাশ ॥
 গোবিন্দৰ কাৰণে সবাতে হোৱা ভয় ॥
 গহ বক্ষা কৰিয়া কুৰাহা ধনঞ্জয় ॥
 দ্বাৰকাত জানিলন্তু দৈৱকী তনয় ।
 জৈমিনি বদতি শুনিয়োক জন্মজয় ॥
 অবিদিত কৃষ্ণক নাজানে ত্ৰিভুবন ।
 স্মৰন্তে অৰ্জুনে জানিল নাৰায়ণ ॥
 বাম চক্ষু ফন্দয় কাষ্পয় বাম মুখ ।
 জানিলোঁ সখিৰ কিবা মিলিলেক দুখ ॥
 অমুমাণে জানো সখি বণে ভঙ্গ ভৈল ।
 বধে চাৰি হৰি অৰ্জুনৰ পাশে গৈল ॥
 গোবিন্দ আসিল ঘেবে অৰ্জুনৰ পাশ ।
 হেন দেখি সূধনাৰে তুলিলন্তু হাস ॥

সুধুস্বাৰ শৰ বেগ অতি বিপৰীত ।
 গোবিন্দক ভেদিল দেখন্তে তয়ে ভীত ॥
 অৰ্জুনক দশ শৰে ভেদিলেক বীৰে ।
 ঘোড়া সৰো ভূমিত পৰিল জামুণিৰে ॥
 শৰ পায়া অৰ্জুন বিকল তৈল বণে ।
 হেন দেখি হৃদয়ে সদয় জনাৰ্দমে ॥
 গোবিন্দ সাৰথি ভূমি অৰ্জুন সুস্বাৰ ।
 সপ্তদ্বীপা বসুমতী ফুৰা চক্ৰাকার ॥
 শুনিয়োক পাছ কথা সুধুস্বাৰ বধ ।
 বাম হাৰি বোলা সবে খণ্ডোক আপদ ॥

দুলাবি ।

ভাল মন্দ একো, বিচার নকৰি,
 মোতো তুমি নুশুধিলা ॥
 জয়দ্রথ বধে, প্রতিজ্ঞা কৰিলা,
 তাতো পাইলা মহাভয় ।
 কত বুদ্ধি বলে, প্রতিজ্ঞা সাম্ফলি,
 তাতো লভিলাহা জয় ॥
 একে পতিব্রতা, ধৰ্ম্ম অতিবেক,
 যতেক কষ্টত কষ্ট ।
 প্রতিজ্ঞা কৰিলা, মোতো নুশুধিলা,
 সত্য কৰিলাহা ভ্রষ্ট ॥
 ব্রাহ্মণৰ দশ, পুত্ৰৰ নিমিত্তে,
 কৰিলাহা অঙ্গীকাৰ ।
 দিবাক নপাৰি, মৰিতে চাহিলা
 কৰিলোঁ তাতো উদ্ধাৰ ॥
 অৰ্জ্জুন বদতি, শুনা লক্ষ্মীপতি,
 হেনয় ভৈল আঘাত ।
 সুধনা বীৰব, শৰৰ সন্ধানে, ।
 নচলয় ভৰি হাত ॥
 ত্ৰি বক্ষস্থলে, গ্ৰহাৰ কৰিল,
 শোণিত বহয় ধাৰে ।
 হেন দেখি তার, শবীৰ নসহে,
 ক্ৰোধিল কুন্তী কুমাৰে ॥

গাভীৰ ধনুত, শব যুৰিলন্ত,

দ্বাদশ আদিত্য সম ।

সুধধাৰ আসি, মূহূৰ্ত্তকাল ভৈল,

আপুনি আসিল ধম ॥

গোবন্ধন ধৰি, গোকুল বাখিল,

যতমান পুণ্য ভৈল ॥

আপুনি ত্রিহাৰ, মন্ত্ৰ জাপ্যকৰি,

সেহি শবপাট ভৈল ॥

অজ্ঞানে এখিল, আকাশে চলিল,

শবৰ দীপ্তিক দেখি ।

ত্রিদেশ দেৱন, কম্পমান ভৈল,

মৰণ চটক পক্ষী ॥

সুধয়া বদতি, শুনা লক্ষীপতি ॥

তুমি অজ্ঞনৰ সখা ।

পাণ্ডবৰ বান, কৰো ছই খান,

মোৰ বাহুবল দেখা ॥

এহি বান্ গোট, মধাত নাকাটো,

তবে হৈবো পাপভাগী ।

এহি বুলি বীৰে, অক্লন্ত বান,

মাৰিলা শবক লাগি ॥

বানে পৰি বান, হৈল ছই খান,

ভূমিত আসি পৰিল ।

ত্ৰিদেশ দেৱতা, বিশ্বয় ভৈলন্ত,
 ভুবন তিনি লৰিল ॥
 হাহাকাৰ ভৈল, পৃথিবী লৰিল,
 স্বৰ্গত লাগিল ত্ৰাসী ।
 জলচৰ জন্তু, তৰত পৰিল,
 মিলিল প্ৰলয় আসি ॥
 লজ্জা ভৈল মনে, কুস্তীৰ নন্দনে,
 আক পাট লৈল শৰ ।
 পৃথিবী মঙলে, যত পুণ্য আছে,
 তাক দিল গদাধৰ ॥
 অৰ্জুন সাম্ফল, তুমি মহাবল,
 সুধনা বোলয় বাণী ।
 আপুনি গোবিন্দে, তোমাৰ নিমিত্তে,
 পুণ্য কৰি আছে হানি ॥
 বশিষ্ঠ অকণ, হুই জন বন্দো,
 কাটো হুই পাট শৰ ।
 হেন বাণী শুনি, ত্ৰিদেশ দেৱতা,
 হৰে কম্পমান ডৰ ॥
 অৰ্জুনে এৰিল, আকাশে চলিল,
 দেখি সবে হোন্ত ভয় ।
 সহস্ৰেক সূৰ্য্য, এক বাৰ ঘেন,
 প্ৰভাতে ভৈল উদয় ॥

[৫৩]

আকাশে ডবিল জ্বিলদ দেবতা,

মর্ত্যত ডবিল নব ।

চৈধ্যায় ভুবন, আশ্বি দহিবেক,

অঙ্কন বীধব শব ॥

দুই মহাবীৰ, সংগ্রাম মিলিল,

নাজানি কাহার ভঙ্গ ।

চক্ষু তব তব, চাতিয়া আছিল,

নাতি কারো বঙ্গ চক্ষ ॥

অঙ্কনে হানিল, আকাশে চলিল

পৃথিবী, কম্পাসা গাই ।

নয় ভাপাকরি স্মরণা কুমরে,

মা'বিলস লক্ষ চাই ॥

সিও বান গোটি, থও থও চাই,

পৃথিবী মা'কে পবিল ।

শব্দে শব্দে, স্মরণা কুমরে,

সেনাক চক্ষ লগাইল ॥

গোবিন্দ বদতি, শুনা প্রাণ মণি,

কিমতে বাখিবা প্রাণ ।

বলে পরাক্রমে, স্মরণাব ভূমি,

সুখিবা আছি সমান ॥

সাম্ফল মা'ব, গভীত মবিল,

জিহ্বনে বীর সাব ।

স্বৰ্গৰ ওপৰে, থাকিলাহা হস্তে,

প্ৰতিজ্ঞা সাফল যাব ॥

তোমাৰ শৰত, নমবয় বৌৰ,

মই মাৰিবোহোঁ শৰে ।

এখনে দুই হাতে, শত্ৰু কুৰিওক,

গায়ে আছে যত বল ॥

পাখ জন্তু শত্ৰু, গোবিন্দে কুৰুত,

ধনঞ্জয় দেব দত্ত ।

আপুনি ত্ৰীহৰি, দেৱ সাক্ষী কৰি,

শৰ ভৈল অদভুত ॥

সৰ্প শৰ গোট, ফোকাৰ আ'ফুট,

পুংশত ব্ৰহ্মাক থৈলা ।

মধ্যে মহাকাল, দিলা সৃষ্টিপাল,

আপুনি ফণাক ভৈলা ॥

বাম অস্ত্ৰতাবে, যত পুণ্য আছে,

শৰত নিয়া খাপিল ।

গাণ্ডিবৰ শুল, যুৰিগ অৰ্জুন,

ব্ৰহ্মাও সবে কম্পিল ॥

সমস্তে জগত, টোল পাব ভৈল,

পাডালে লাগিল তাপ ।

স্বৰ্গৰে মৰ্ত্তাও, হাহাকাৰ ভৈল,

শবৰ ঘেৰি প্ৰভাপ ॥

শুনা সৰ্বজন, কেদিন জীৱন,
ধৰা মাধৱৰ নাম ।
সংসাৰ সাগৰ তৰিবাছা সূখে,
সুখে বোলা বাম বান ॥

— :- :- —

পদ ।

অৰ্জুন বদতি শুন হংস শব্দ সূত ।
এহি শব পাটে তোৰ তৈল বগদূত ।
বাম মাত্ৰ উঠে বন্ধ দেৱক সূমন ।
আজি তোকে মাৰিয়া পঠাওঁ যমপুৰ ॥
সাগৰৰ জাল তই বান্ধিলিহি সেতু ।
ফৰিঙ্গৰ ঠেক ভাজি দেখাব বীৰত্ব ॥
এহি শব পাটে যেনে নবধোহো তোকে ॥
তৰি তৰ পাতেকৰ বধ লাগে মোক ।
এহি বুলি অৰ্জুনে হানিল সৰ্প শব ।
প্ৰলয় কালৰ যেন অগ্নি দিবাৰ ॥
শবৰ অগ্নিৰ চক্ৰে অগ্নি বাঢ়ি যাই ।
ভৰে পিঠি দিয়া দেৱে থাকিল লুকাই ॥
শূৰ্য্যে বশ নডাকন্ত নবহয় বায়ু ।
লোকে বোলে নজানন্ত কাৰ কত আশু ॥
শিব শিব শব্দে উৰয় ফিৰিঙ্গনি ।
জগতৰ অনিহিত মিলিল অগ্নি ॥

ଉଭୟ ସେନାৰ ମାଞ୍ଜେ କିବା ବିସ୍ମି ହୟ ।
 ସମ୍ମୁଖେ ଥାକିଲ ହଃସନ୍ଧବଜର ତନୟ ॥
 ବାୟୁ ପାଶ ଡାକି ଆସେ ଶର ବହାଣୟ ।
 ପୃଥିବୀ ଆକାଶ ଡଳ ବଳ ସେ କରୟ ॥
 ଅଧରା ବୋଲୟ ମହି ନତୁ କରେ ପାପ ।
 ତୋମାର ଅନ୍ତରେ ଆହିଲ ଜଗତର ବାପ ॥
 ବ୍ରହ୍ମା, କାଳ, କୃଷ୍ଣ, ଡିଲ ଏହି ଶର ପାଟି ।
 ତାକ ମହି ତୁହି ଧନ୍ତ କରବୋହୋ କାଟି ॥
 ତୁମି ବଧିଯୋକ ହରି ଆସି ଦେବ ଲୋକ ।
 କିନ୍ତୁ ତଥାପିତା କୋନେ ବାଧିବେକ ମୋକ ।
 ଶରର ଅଗ୍ରତ ହରି ଆଛା ବଧ ମନେ ।
 ତୁହି ଲାଧିବାକ ପାରେ ନିକଲ ଅର୍ଜୁନେ ॥
 ବ୍ରହ୍ମା କାଳ ଆଗ ହୋକ ତୁମି ପୁଂଶେ ହୋରା ।
 ତେବେ ନାଶାୟନ ମୋର ବାହ ବଳ ଚୋରା ॥
 ଧେନ ତେନ ଏକବାର ଲାଗେ ଗରିବାର ।
 କିନ୍ତୁ ଏକ ଅସମ୍ଭାବ ଥାକିଲ ଆମାର ॥
 ବାପ ମୋର ନିଜ୍ଞୀବନ୍ତୁ ମହି ବଧ ବାଞ୍ଵ ।
 ଧୃତିବ ମାରବ ସେ ଅସତୀ କୁଶିୟାଓ ॥
 ମୋର ମନେ ଭାଲ ହିଲ କୃଷ୍ଣ ହାତେ ମର୍ଦ୍ଦି ।
 ମୁକୃତିର ମାଧି ମହି ପୁରବ ଉଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଦି ॥
 ବିଧବା ଡିଲେକ ମୋର ଭାଗ୍ୟା ପ୍ରଭାବତୀ ।
 ଅସମ୍ଭାବ ଥାକିଲେକ ତିନି କାନ୍ଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ॥

দেখিয়া দেখিয়া হৰি কাটো উটো শৰ ।
 এহি বুলি প্ৰহাৰিল সুধৱা কুম্বৰ ॥
 বাণে পৰি মধ্যাত কৰিল তুট খান ।
 ব্ৰহ্মা, কাল দুই পৰি পাইল বৰ টান ॥
 জিহ্বা আদ খানত আছিল। দৰ হৰি ।
 মুণ্ডে যেন যা স্ত সুধৱাক লক্ষ কৰি ॥
 গোবিন্দে আসিয়া য়েৰে তাক পাইল খেদি ।
 সুধৱাৰ গাৰে পৰি পেলাইলেক ছেদি ॥
 উফৰি পৰিল শিৰ কৃষ্ণৰ চৰণে ।
 কিবীট কুণ্ডল শিৰ দেখি সুশোভনে ॥
 জপস্ত কেশৱ নাম নৰসিংহ হৰি ।
 দুই হাতে মুণ্ড গোট তুলিলস্ত ধৰি ॥
 তাগাৰ শৰীৰ হস্তে আত্মা বাঢ়ি যাই ।
 গোবিন্দৰ শৰীৰত প্ৰবেশিল গৈই ॥
 কৃষ্ণ বাতিৰেকৈ কিছু নজানস্ত আন ।
 মাধৱ সহিত তেবে বৈল এক আন ॥
 গাণ্ডি গোট উফৰি পৰিল বৰ ভাৱ ।
 হস্তি ঘোড়া মাসুৰ মৰিল ঠাৱে ঠাৱে ॥
 সেহি মুণ্ড গোট আচাৰিলস্ত তহিতে ।
 উফৰি পৰিল হংসধ্বজৰ কোলাতে ॥
 সুধৱাৰ মুণ্ড গোট কুণ্ডল মণ্ডিত ।
 গলে বান্ধি বাজা তেবে লাগিল কান্ধিত ॥

শুনা সভাসদ সবে তেজা আন কাম ।
পাতক ছাড়োক ডাকি বোলা বাম বাম ।

দুলবি ।

হবি হবি বাপু, অধন্য কুমৰ,
মোক মাত একবার ।
ধনুশৰ ধৰি, সমৰক যাহা,
অৰ্জুন ঘোড়াক ধৰ ॥
বাপ ছয়া তোক, নিগ্ৰহ কৰিলোঁ
তৈলত পেলাইলোঁ তোক ।
সেহি ছুঃখ থানি, মনত ধৰিয়া,
সম্মুখে নামাত মোক ॥
পিতৃৰ শতেক, দোষ ক্ষেমিয়োক,
পুত্ৰৰ হোৱে যুগুত ।
নকৰিলা পাপ, অধন্য যে বাপ,
কৰিলা শাস্ত যুগুত ।
মাৰ বহিণীয়ে, যতেক বুলিল,
তাক নকৰিলি সাৰ ।
এহি সব গুণ, বৰ্ণায়া কান্দন্ত,
শিবে চুস্থি বাৰম্বাৰ ॥

পদ ।

স্মৰণ বদতি বাপ এৰিয়োক শোক ।
 প্রতিজ্ঞা সাম্ফলি বীৰ গৈল যমলোক ॥
 যশক পৈলন্ত বীৰে প্রতিজ্ঞাক কৰি ।
 উপজিলে পৃথিবীত কোননো নমৰি ॥
 সমৰ বেলাত বাপ এৰিয়ো সস্তাপ ।
 বিষাদ দেখিয়া বাটে শত্ৰুৰ প্ৰতাপ ॥
 কিবা পাপ ফলে, প্ৰভু নোদেখিলে আই ।
 সেহি গুণ তুংথে দেচা ধৰণ নাযাই ।
 হেন শূনি হংসধ্বজে শিৰ আছাবিল ।
 ছুই হাতে নাৰায়ণে পথতে ধৰিল ॥
 সেহি মুণ্ড গোট হৰি পেলাইলন্ত হানি ।
 হৰে তাক পাই মালা-গঙ্গুলন্ত জানি ॥
 খট্টাঙ্গ ডম্বক ধৰ প্ৰভু দিগম্বৰ ।
 পার্শ্বতী সহিতে চৰ জগত চঞ্চল ॥
 স্মৰণ বদতি বাপ নকৰিবা ভয় ।
 সবে মাত্ৰ সাধিবো বধিবো ধনঞ্জয় ।
 পাশতু যে পাণ্ডৱক ঠাৱ ঠাৱ কৰোঁ ।
 অৰ্জুনৰ শিৰ ছেদি বন চণ্ডী কৰোঁ ॥
 কছুপাত ফালিয়া দেখাৰে বৰ বীৰ ।
 মোৰ ভাতৃ বৈবিক সহবে কাটো শিৰ ॥

বথ ভঙ্গ দেখি পাচে ক্রোধিল সুবথ ।
 শূলপাট হানিলেক অৰ্জুনৰ বথ ॥
 পৃথিবী-সহিতে শালি থৈলা একে কৰি ।
 কৃষ্ণে ঘোড়া ডাকন্ত নচলে একে ভৰি ॥
 আজি য়েবে নপাবন্ত দৈৱকী নন্দন ।
 তাহাঙ্ক কালত লাগি থৈবো সুমৰণ ॥
 এহি বুলি সুবথ বথক চলি গৈলা ।
 কৃষ্ণ অৰ্জুনৰ সম্মুখে এক স্থান ভৈলা ॥
 শঙ্খ শব্দে বীৰ পুৰিল পাতাল ।
 সকলো লোকৰ দুই কৰ্ণে দিল তাল ॥
 উলটায় বাম হাতে লৈল ধনুধান ।
 উপছায়া পিঠিত বান্ধিল দুই তুণ ॥
 নানা অস্ত্র শুৰি পুৰি বথত উঠিলা ।
 অৰ্জুনক চাই হেন বচন বুলিলা ॥
 চাহি বাক ফুৰিলো হাততে পাইলো তাক ।
 বিণ্ডুটিয়া মাৰিবোহঁো আউৰ ঘাইবা কৈক ॥
 নজানিয়া আগক আসিলি মন্দ ভাগী ।
 সুধম্মাৰ ঋণ সৃজো তোক মাৰি আজি ॥
 বৈশ্যে যে আসিয়া তোৰ পিতামহ ভৈল ।
 তাত হস্তে পাণ্ডৱৰ যশ বাপি ভৈল ॥
 সুবথে বোলন্ত তোৰ কিছু নাহি লাজ ।
 কুন্তী মাৰে শুণ্ডত, থৈলন্ত দেৱবাজ ॥

বাসর সন্ততি হোৱা তোৰ পাণ্ডু বাৰ্প ।
 তোহোৰ পুৰুষে নকৰিলে কোন পাপ ॥
 এক দ্রৌপদীক যেবে হৰে পঞ্চ ভাই ।
 হেন অকুলিনী অংশ একো স্থানে নাই ॥
 মাধৱ গোবিন্দ তুমি সবাবো নামক ।
 ধৰ্ম্মক্ষয় কৰি তুমি বটাইলাহা আক ॥
 পাণ্ডব যেনয় হয় আমিৱো তেনয় ।
 সমভাৱ এড়ি পাণ্ডৱক কৰা অয় ॥
 মিছা জীৱনক লাগি তুমি বান হানী ।
 তাক লাগি প্ৰভু পণ্য কৰিলাহা হানী ॥
 পৰম পুৰুষ হৰি ভৈলা অৱতাৰ ।
 ভাল মন্দ গুণা গুণ নকৰি বিচাৰ ॥
 কাক মাৰি হৰুৱাইলা সুবৰ্ণৰ শৰ ।
 হস্তী দিয়া গাধক মে আনিলাহা ঘৰ ॥
 মুকুতাক এৰি কাঞ্চন মণি লৈলা তুলি ।
 আমাক এৰিলা অৰ্জুনক বব বুলি ॥
 উতপতিভৈলা তুমি গোবালৰ ঘা)
 নিচিনিলা বাপ তুমি আপোন যে পৰ ॥
 দধি চুহু এৰি তুমি ছোলা পানী খাহা ।
 হৰি হৰি নাৰায়ণ বব চুখ পাহা ॥
 নাৰায়ণ তোমাক স্বৰ্গত কৰো স্থিতি ।
 আৰ যেন নাসা তুমি অৰ্জুনৰ ভিত্তি ॥

স্মৰণৰ গুনি হেন অতি দৰ্প বাণী ।
 অৰ্জ্জুনৰ গাৱে যেন লাগিল অগনি ॥
 অৰ্জ্জুন গোবিন্দ হুই ভৈলা মহাত্মাস ।
 মাতন্তু স্মৰণ বীৰে কৰি উপহাস ॥
 বধত চৰিল দেখি চলিল পাতাল ।
 মাৰিবাক নাপাইলো লাগিল বৰ ভাল ॥
 মোহোৰ হাতৰ শৰ আনে নেই কাঢ়ি ।
 এহি বুলি স্মৰণ গৈলেক আগবাঢ়ি ॥
 বধখান ধৰি ওপৰক বল দিলা ।
 পুষ্প মালা খান যেন স্মৰণে তুলিলা ॥
 স্মৰণে বোলয় বধ পেলাওঁ কোন ঠাই ।
 সাগৰত পেলাওঁ জানো মৎস্যে ধৰি থাই ॥
 কিবা মেক মন্দৰক মাৰিবোহোঁ দলি ।
 হস্তীনা পুৰত গুণ্ড আশা বাৰ্তা জানি ॥
 ক্ৰোধ কৰি অৰ্জ্জুনে মাৰিলা পঞ্চ শৰ ।
 মুচ্ছা ঘাই পৃথিবীত পৰিল কুমৰ ॥
 হাতৰ খসিল ধনু তৈল মুচ্ছমান ।
 পুনৰপি শ্ৰুতি পাই লৈল ধনু খান ॥
 কল্পয় স্মৰণ বীৰ ক্ৰোধে যম সম ।
 অৰ্জ্জুনক বোলে তুমি নোহ মোৰ সম ॥
 জীৱন্তা বাঘৰ আগে খেলাবস খেলি ।
 সৰ্পক চুৰুন দেহ হুই হাত তুলি ॥

ষিটো জনে খণ্ডায় পৃথিবী মহাভাৰ ।
 তাহাক সূৰথে বোলে বচন প্ৰহাৰ ॥
 সূৰথে বোলয় শুনা পাণ্ডুৰ নন্দন ।
 মোক মাৰিবাক কৰা প্ৰতিজ্ঞা বচন ॥
 ত্ৰৈলোক্যৰ নাথ হৰি সাৰথি ঘাহাৰ ।
 এতেকেহে মিছা নোহে প্ৰতিজ্ঞা তোমাৰ ॥
 জানো একো কালে নোৱাৰিবা মোক হৰি ।
 অহুগ্ৰহ কৰি থাকা দেৱ ত্ৰিপুৰাৰি ॥
 প্ৰতিজ্ঞা অবশ্যে সাফলিবা নাৰায়ণ ।
 ক্ৰোধিয়া অৰ্জুনে হেন বুজিলা বচন ।
 সূৰথক বধো সাক্ষি হোৱা দেৱগণ ।
 এক শৰে নিবো তোক যনৰ সদন ॥
 এক পাট শৰে যদি নবধোহেঁ তোক ।
 নৰকত পৰিবে আমাৰ পিতৃলোক ॥
 সূৰথে বোলয় মই কহিলো উচিত ।
 মৰন্তেও মই তোক কৰিবো মুচ্ছিত ॥
 ইটো ঘেৰে প্ৰতিজ্ঞা বচন মোৰ লৰে ।
 উপৰি পুৰুষ মানে নৰকত পৰে ॥
 হেন ঘেৰে বিৰোধ মিলিল দুই জন ।
 আকাশত ধন্ত ধন্ত বোলে দেৱগণ ॥
 কেদুৰ কঙ্কণ অলঙ্কাৰ সূৰ্য্যগিত ।
 দক্ষিণ বাহুত ডাৰ চন্দনে লিপিত ॥

অৰ্জু চক্ৰ বান মাৰি পাণ্ডুৰ নন্দন ।
 হেন বাহু সূৰথৰ কৰিল ছেদন ॥
 বাহু ছেদ তৈল বীৰ কটাক্ষ নকৰি ।
 অৰ্জুনক ধাইল বাম হাতে গদাধৰি ॥
 লোহা ময় গদা গোটে বতনে বিৰচিত ।
 বধৰ ঘোড়াক কোব দিল বিপৰীত ॥
 আক অদভুত কৰ্ম্ম কৰিল কুমৰ ।
 গোবিন্দৰ হৃদয়ত কৰিল প্ৰহাৰ ॥
 ত্ৰৈলোক্যৰ নাগ ঘিটো মনুষ্যৰ ভাৰ ।
 তিৰি মিৰি দেখিলেক কম্পিলেক গাৱ ॥
 সেই গদা ধৰিয়া সূৰথ বীৰ বৰ ।
 অৰ্জুনৰ বধক কোবাইল দৃঢ়তৰ ॥
 হৃতয় হেজাৰ বধ ভুজ্জ অযুত ।
 অযুতেক পদাতি মাৰিল বাজসুত ॥
 ক্ৰোধিয়া অৰ্জুনে মাৰিলন্ত পঞ্চবান ।
 গদা সমে কাটিলন্ত সিয়ো বাহুখান ॥
 বাহু ছেদ তৈল হংসধ্বজৰ কুমাৰ ।
 অৰ্জুনক মাতিলন্ত কৰি তিৰস্কাৰ ॥
 দাস্তন্ত কামুৰি অৰ্জুনক খেদি বাই ।
 আগ পাচ দুশুণি ভাতৃৰ শোক পাই ।
 এক পাট শৰে ছই পাত্ৰক ছেদিল ।
 ছই পাট শৰে তাৰ হৃদয় ভাৰিল ॥

দুই পাৰ কটা হংসধ্বজৰ তনয় ।
 দেখি মহা ভয় তৈল বীৰ ধনঞ্জয় ॥
 ধায়া আসে বীৰ মূখ গোট মেলি বৰ ।
 কোপে কম্পমান ধনঞ্জয়ৰ শৰীৰ ॥
 যুদ্ধত উত্তম মহাবীৰ সবাসাচী ।
 সৰ্ব দেৱময় শৰপাট লেল বাচি ॥
 পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ যেন বদন মণ্ডল ।
 চক্ষু হই শোভে যেন প্ৰফুল্ল কমল ॥
 কিবাটি কুণ্ডলে মণি জলন্তে আছয় ।
 সৰ্ব দেৱময় শৰে কাটিল ধনঞ্জয় ॥
 শৰ ছোটে মুণ্ড গোট উফৰি পৰিল ।
 মহা বেগে অৰ্জুনৰ হিয়াত পৰিল ॥
 সেহি ছোটে মহাবীৰ পৰিলস্ত তলি ।
 দেখি চমকিত তৈল দেৱ বনমালী ॥
 এত হস্তে অৰ্জুনে পৰিল মুচ্ছা যাই ।
 কতো বেলি মানে উঠিলস্ত ক্ৰতি পাই ॥
 তৈন পৰা শিৰ গোট বেগে অস্তৰিল ।
 গোবিন্দৰ দুই ষেবে চৰণে পৰিল ॥
 পাপ বিনাশন বীৰ বিষ্ণুত ভকত ।
 মহাতৃষ্ট হৈয়া তাক দিলস্ত মুকুত ॥
 জৈমিনি বদতি শুনিয়োক জন্মজয় ।
 শিৰ গোট ধৰিলস্ত দৈৱকী তনয় ॥

দুই হাতে ধৰি আনি বথত তুলিলা ।
 অৰ্জুনক চাই হেন বচন বুলিলা ॥
 দেখা প্ৰাণ সখি তুমি স্মৰথৰ শিৰ ।
 প্ৰতিজ্ঞা সাম্ৰলি গতি পাইল মহাবীৰ ॥
 সটো শিৰ গোট ধনঞ্জয় লৈলা হাতে ।
 নমস্কাৰ কৰি আনি তুলি লৈলা মাথে ॥
 অনন্তৰে চিস্তিলন্ত ত্ৰিজগত পতি ।
 কেন মতে স্মৰথৰ হৈব সদগতি ॥
 আসিয়ো গৰুড় তুমি প্ৰয়াগক ধায়ো ।
 বিষ্ণু পাদোদক আক মুকুতিক দিও ॥
 গৰুড়ে নমিল গৈয়া চৰণে কৃষ্ণৰ ।
 নজানোহো কিসক মাতিল দামোদৰ ॥
 মেকসম কলেশ্বৰ গগনে উৰাইল ।
 কৃষ্ণৰ আগত পথা জোকাৰিয়া বৈল ॥
 ফৰিঙ্গৰ জাসে যেন অগনিত পৰে ।
 কোননো পাপিষ্ঠ আসি ত্ৰিশূলত চৰে ॥
 হাসিল গোবিন্দ গৰুড়ৰ বাণী শুনি ।
 মোহোৰ সেৱক হংসধ্বজ মহামানী ।
 তাহাৰ তনয় বীৰ নামে যে স্মৰথ ।
 যুদ্ধত পৰিল ধনঞ্জয়ৰ হাতত ॥
 মাৰিলো স্মৰ্থা হংসধ্বজৰ সন্ততি ।
 সদগতি পাইলেক ভৈলেক মুকুতি ॥

সুবধ মবিল আবে তাৰ অনুবাগে ।
 শিব গোট নিয়া তুমি পেলায়ে৷ প্রয়াগে ॥
 গকড়ে বোলন্তু প্রভু ভাণ্ডা মিছা কাৰ্য্যে ।
 গঙ্গাদেবী আছে জানা প্রয়াগৰ মাজে ॥
 তোমাৰ চৰণে শিব পবিল বাহাৰ ।
 আত পৰে তীৰ্থ প্রভু আছে কোন পৰ ॥
 কিন্তু বুলিবাক নহে বেদত বিচাৰ ।
 প্রভুৰ আদেশ শিবে বহন আমাৰ ॥
 কৃষ্ণৰ আদেশে বীৰ গৈল পক্ষিৰাজ ॥
 প্রয়াগক চলিযাস্তু আকাশৰ মাজ ॥
 জৈমিনি বদতি শুনিয়াক নৰেশ্বৰ ।
 আত অনন্তৰে বঙ্গ মিলিল বিস্তৰ ॥
 পার্শ্বতী সহিতে প্রভু দেৱ ত্ৰিনয়ন ।
 প্রতি নিতে ভ্ৰমন্ত আসন্ত বৃষ যান ॥
 শুক্লবৰ্ণ শৰীৰ সুন্দৰ জটাভাৰ ।
 ভাস্ব বিভূষিত অঙ্গ বাসুকীৰ হাৰ ॥
 কাঠ কালকট হাতে খটাক ডম্বক ।
 অনাদি ঈশ্বৰ প্রভু জগতৰ গুৰু ॥
 পঞ্চমুখ তিনি আঙ্গি গাহে বাঘ ছাল ।
 মনুবাৰ মুণ্ডে গাষ্টি আছে মুণ্ড মাল ॥
 জগতৰ গুৰু কপালত অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ ।
 কোলাত গোসানী বৃষ যানে চৰি যাস্ত ॥

প্রয়াগক লাগি শিব গকড়ে লৈ যাস্ত ।
 ত্রৈলোক্যৰ নাথ হৰে তাক দেখিলস্ত ॥
 হৰিষ ভৈলস্ত হৰ বজাস্ত ডম্বক ।
 সিটো মুণ্ড গোট মই গাঠিবোহঁ মেক ।
 হৰৰ কাতৰ দেখি হাসন্ত পার্শ্বতী ।
 বৰ বজ দেখোঁ প্রভো কি কাৰ্য্যক প্রতি ॥
 ডম্বকৰ শব্দে পুৰিল দশোদিশ ।
 আউল জাউল কৰা প্রভু দেখিলাহা কিস ॥
 শঙ্কৰ বদতি প্রিয়া শুনা মোৰ বাণী ।
 ভদ্রাবতী দেশে হংসধ্বজ তুমি জানি ॥
 তাহান তনয় বীৰ নামে যে সুবথ ।
 মুকুত পৰিল ধনঞ্জয়ৰ হাতত ॥
 ভায়েকৰ মুণ্ড গাঠি আছেঁ মুণ্ডমালা ।
 • সুবথৰ মুণ্ড গোঁট অলঙ্কাৰ জানা ॥
 যতেক মুণ্ডৰ এই মালা আছেঁ ধৰি ।
 চউণ্ণে ভাল ইটো শোভে কেন কৰি ॥
 ধৰ্ম্মবন্ত পৰাক্রমী বিষ্ণুত ভকত ।
 মালা গাঠোঁ আনি গোবী তাহাৰ যে মাথ ॥
 জৈমিনি বদতি পৰীক্ষিতৰ নন্দন ।
 ভৃঙ্গীক সন্তোষি মাতিলস্ত ত্রিনয়ণ ॥
 অশ্বমেধ কথা হৰিদাস বিপ্র ভণে ।
 অস্তকালে হোক গতি গোবিন্দ চৰণে ॥

শুনা সভাসদ সব সুধম্বাৰ বধ ।

ৰাম হৰি বুলি তৰা সংসাৰ আপদ ।

দুৰ্লবি ।

শ ব বদতি ভূঞী মহামতি,

মোক আনি দিয়ো যাই ।

হেন বাণী শুনি, ভূঞী লৰিলেক,

গৰুড়ক বাটে পাই ॥

ভূঞী যে বদতি, ওবা পক্ষীৰাজ,

তুমি গোবিন্দৰ বধ ।

হৰৰ আদেশে, মৃগু দিয়া তুমি,

মনক কৰাহা সুস্থ ॥

গৰুড়ে বোলন্ত, অবা শিৱ দূত,

নকৰো মনে নৈৰাশ ।

প্ৰয়াগক লাগি, শিৱ পেলাইবাক,

কৃষ্ণৰ হয় আদেশ ॥

ভূঞী যে বদতি, স্তম্বে যে নিদিয়া,

হুখে যেনে লৈবো কাঢ়ি ।

ধাইবাক লাগি পথ ভেটিলোহোঁ,

শিৱ দূতে আগ বাঢ়ি ॥

গোসাইব আদেশ, কবিত্তে লাগয়,
 ভোমাক নকবো ভয় ।
 আপোন পরনে, বেগে লবিলন্ত,
 পক্ষিবাজ মহাশয় ॥
 প্রয়াগক লাগি, শিবে লৈয়া যাওঁ,
 ভূঙ্গী ভেটিলেক বাট ।
 নোধে কম্পমান, হৰিব বাহন,
 মাৰিলন্ত পাখ ছাট ॥
 গৰুড় পখীৰ, পখাৰ ছাটিত,
 ভূঙ্গীক নিলে উৰাই ।
 যহিত্তে আছন্ত, উমা মহেশ্বৰ,
 তহিত্তে পৰিল যাই ॥

পদ ।

হেন গুনি সদাশিৱ আতি ক্ৰোধ মন ।
 বৃষভক সম্বোধি মাতিল তেতিক্ষণ ॥
 হৰব আদেশে বৃষভ গৈল ধাই ।
 মাতিবে লাগিল গৰুড়ৰ মুখ চাই ॥
 ওবা পক্ষিবাজ তুমি শিব গোট থৈয়ো ।
 গোসাইব আদেশ মোক আনি শিব দিয়ো ॥
 পখা ছাটে ভূঙ্গীক উৰাই পাইলা গহ ।
 প্রাণক বাধিয়া তুমি শিব গোট দেহ ॥

[৭৩]

বুঢ়া বৃষ আমি ভৈলো হনন বাহন ।
 আপোনা ক বক্ষা কৰ হবিব বাহন ॥
 হেন শুনি গকড়ৰ ক্ৰোধ গৈল জলি ।
 বৃষভক মাৰিলন্ত পথা ছাটে দালি ।
 বিচনি বতাসে নলবয় মেক গিৰি ।
 হস্তিক বতাসে উকুৰাই কেন কৰি ॥
 পথা ছাটে বৃষভৰ ভুকভঙ্গ নাই ।
 ক্ৰোধ যে কৰিল পাছে গকড়ক চাই ॥
 বৃষৰ নিশ্বাসে সসাগৰা কম্পমান ।
 একদিশ বিদিশৰ নজানিল আন ॥
 কতো ব্রহ্ম লোক বাস্ত কতো উৰ্দ্ধগতি ।
 কতো নিশ্বাসতে নাসা মাজে আসে বাস্তি ॥
 বেগে গৈল ডেৱেৰে গকড় পক্ষিৰাজ ।
 কেন মতে শিব পেলাওঁ সাগৰৰ মাজ ॥
 নাসাত আসন্ত বাস্তি নপারন্ত লাগ ।
 সেহিফনে গকড়ক বৃষে পাইল লাগ ॥
 দেব যোগা বৃষভৰ ভৈলন্ত ওপৰে ।
 সেহি চেগে শিব পেলাইলেক গঙ্গাতীৰে ॥
 গকড়ে পেলাইল শিব প্ৰয়াগৰ তীৰে ।
 হাত পাতি বৃষে মুণ্ড আলগতে ধৰে ॥
 গকড়ে নমিল মাধৱৰ পদে গই ।
 বৃষে আনি অলঙ্কাৰ শিবক যোগাই ॥

জয় জয় শঙ্কৰ দেৱবো আদি দেৱ ।
 স্থাবৰ জঙ্গম চৰাচৰে কৰে সৈঁঘ ॥
 কপালত শোভা কৰে অৰ্দ্ধ শশী কলা ।
 বিভূতি লোচনে গাঙিলেক মুণ্ডমালা ॥
 জৈমিনি বদতি শুনিয়োক নৃপবৰ ।
 সুধৱা সুবথ দুই ভৈল হৰি পৰ ॥
 পুত্ৰৰ সন্তাপে হংসধ্বজ মহাৰাজ ।
 আগ ভৈল নৃপতি যুদ্ধক হৈয়া সাজ ॥
 কাল সম আসে হংসধ্বজ মহামতি ।
 কটকৰ ভৰে কম্পমান বস্মন্তী ॥
 গোবিন্দ বদতি পাৰ্শ্ব মিলিল অকাৰ্গ্য ।
 পুত্ৰৰ সন্তাপে ধাই আসে মহাৰাজ ॥
 আক আজি যুদ্ধক তুমিয়ো নোহা সম ।
 প্ৰলয় কালৰ যেন কালান্তক বম ॥
 মহাপৰাক্ৰমী ৰাজা আমাৰ ভকত ।
 বজ্জ দানে ব্ৰত কৰে এক প্ৰতিপদ ॥
 আক সম ৰাজা আবে নাহি ৰবি তলে ।
 দেৱক জিনিতে পাৰে আপোনাৰ বলে ॥
 তুমি যেন সিটো মোৰ পৰম স্নেহৰ ।
 তুমি আমি কেহো তাক হুছি সম সব ॥
 বথে বসি প্ৰাণ-সখি থাকা কোতুলে ।
 ইহাক জিনিবো আজি মোৰ বাহুবলে ॥

এহি বুলি মাথয়ে বথৰ নামিলন্ত ।
 অনাদি ঈশ্বৰ হৰি প্রভু ভগবন্ত ॥
 হংসধ্বজ বাজাব পাইল সন্নিহিত ।
 দেখিয়া বথৰ বাজা নামিল ত্বৰিত ॥
 সিবেলাত তাহাক দেখিবে লাগে ভয় ।
 আলিঙ্গিয়া ধৰিলন্ত দৈৱকী তনয় ॥
 আক প্ৰিয় বচনে বুলিলা দেৱ হৰি ।
 কি কাৰণে আহা তুমি মনে দুঃখ কৰি ॥
 পুত্ৰৰ সন্তাপ তুমি নলৈবা মনত ।
 সুধৱা সুবথ ছই গৈল স্বৰ্গ পথ ॥
 বেন তেন একবাৰ মৰিবাক লাগে ।
 গতি সাধলেক কত জনমৰ ভাগে ॥
 ধন্ত ধন্ত বাজা তুমি পূৰ্ণবীত সাৰ ।
 সুধৱা সুবপ হেন তনয় বাহাৰ ॥
 বাহাৰ বৈষ্ণৱী কীৰ্ত্তি ব্যাপিল জগত ।
 তাহাৰ মৰণ হেন নলৈবা মনত ॥
 তোমাৰ আগত হেন বোলোঁহেঁ উত্তৰ ।
 ঘোড়া আনি দিয়া তুমি সখি অৰ্জুনৰ ॥
 হেৰ দেখা বাজা তুমি সখি বিদ্যমান ।
 মোহোৰ শৰীৰ এত নৰ নাৰায়ণ ॥
 এহি বুলি হ'ব তইয়ো কৰি সমীক্ষি ।
 পাছৰ ব । । ন সন্দ্বীতে দিলন্তি ॥

যত্নবীর সনে ধনশ্ৰয় হৃষিকেশ ।
 কতোদিন আছিলন্ত নৃপতিব দেশ ॥
 তথাহস্তে চলিলন্ত লৈয়া গজবাজি ।
 অৰ্জুনেও গৈলা বধে গজে প্রজা সাজি ॥
 বন্ধন গুছাইল কৃষ্ণে পাণ্ডব হয় ।
 কৃষ্ণক আবরি সবে কবে জয় জয় ॥
 শুনা সভাসদ সব বধ সুধয়ার ।
 ডাকি হরি হরি বোলা পুরুষ উদ্ধার ॥
 কৃষ্ণ জগন্নাথ প্রভু দেবতাবো দেব ।
 তান বিনে আরব তাবস্তা নাহি কেব ॥
 ভকত বৎসল হরি অতি দয়াময় ।
 এক মনে ভজা তাক নকবা সংশয় ॥
 কলি যুগে আন ধর্ম্যে নপারয় গতি ।
 রাম কৃষ্ণ হরি নাম ঘোষিও সম্প্রতি ॥

সমাপ্ত ।
